

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

Școala Doctorală de Științe Politice

**Dreptate intergenerațională, capital social și rolul empiricului în
teoriile normative**

- REZUMAT -

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Adrian MIROIU

Doctorand:

Adelin-Costin DUMITRU

București, 2020

Cuprins

Mulțumiri	5
1. Introducere	7
1.1. Cum asigurăm fezabilitatea unui proiect normativ? De la ideal la non-ideal și înapoi	17
2. Cum ar trebui să justificăm principiile morale? O pledoarie constructivistă pentru sensibilitatea la fapte	22
2.1. Introducere	22
2.2. Constructivism și intuiționism	24
2.3. Constructivismul între realism și anti-realism	28
2.4. Echilibru reflectiv, intuiții și consensul asupra principiilor	32
2.5. Constructivismul și criticii săi	36
2.5.1. Teza insensibilității la fapte nu ia în calcul agnosticismul ontologic al constructivismului (Ronzoni și Valentini 2008)	40
2.5.2. Obiecțiile realiste la teza lui Cohen (Hall: 2013, Rossi: 2016)	42
2.5.3. Constructivismul se bazează pe un principiu transcendențial al moralității (De Maagt 2016)	43
2.5.4. Confuzia dintre sensibilitatea la fapte și dependența față de fapte	44
2.6. Concluzii	45
3. Despre concepția vătămării care presupune existența unui prag al vătămării și despre non-identitate. O propunere suficientaristă	46
3.1. Introducere	46
3.2. Vătămarea persoanelor din generațiile viitoare: problema non-identității și provocările acesteia pentru dreptatea intergenerațională	48
3.3. Cum să explicăm existența obligațiilor pentru membrii generațiilor viitoare. Legăturile dintre problema non-identității și teoriile dreptății ca reciprocitate	59

3.4. O reconstrucție a lui Rawls și a lui Scanlon în context intergenerațional	62
3.5. Spre o concepție a vătămării care presupune existența unui prag	65
3.6. Suficientarism între generații: o propunere	71
4. Crearea condițiilor favorabile pentru dreptatea intergenerațională: capital social și respectarea principiilor dreptății	80
4.1. Introducere	80
4.2. Un concept multifacetat: capitalul social.....	81
4.3. Legăturile lipsă dintre capital social și dreptatea distributivă	89
4.4. Cum salvează capitalul social dreptatea intergenerațională de problema reciprocității și cum constituie un cadru favorabil pentru teorii axate pe subiect	94
4.5. Concluzii	101
5. Salvând suficientarismul de sine însuși	103
5.1. Introducere	103
5.2. Mana poate veni din infern... ..	106
5.3. ...dar siguranța înainte de toate	110
5.4. Cine ar trebui să fie purtătorii obligațiilor morale conform suficientarismului?.....	115
5.5. Concluzii	119
6. De ce republicanismul are nevoie de limitarea averilor.....	120
6.1. Introducere	120
6.2. Republicanism și dreptate socială	121
6.3. Suficientarism și republicanism: libertatea ca non-dominanță și sațiabilitatea	125
6.4. Limitarismul.....	127
6.5. Limitarismul republican.....	129
6.6. Concluzii	133
7. Limitarismul și etica moștenirilor.....	135
7.1. Introducere	135

7.2. Justificări clasice în gândirea politică pentru taxele de moștenire	136
7.3. Este moștenirea permisibilă din punct de vedere moral? Conflictul valoric dintre libertate și egalitate	138
7.4. Limitarismul politic și taxarea moștenirilor.....	144
7.5. Limitarism etic și responsabilități individuale în etica moștenirilor.....	149
7.6. La ce e bună moștenirea?.....	151
Concluzii și remarci de încheiere.....	153
Bibliografie	157

Introducere

Într-o mare măsură, filosofia politică are de-a face astăzi cu problematizarea distribuțiilor. Începând de la opera revoluționară *O teorie a dreptății* a lui John Rawls (1971), filosofii s-au dedicat dezbaterilor despre natura dreptății distributive. Astfel de discuții privesc în primul rând ceea ce poartă numele de tiparul dreptății distributive (en: *pattern*), sau modul în care resursele ar trebui să fie distribuite.¹ Principalii candidați înaintați aici sunt egalitarismul² (conform căruia toți indivizii ar trebui să aibă aceleași avantaje)³, prioritarismul⁴ (abordarea conform căreia resursele direcționate către persoanele cele mai dezavantajate sunt folosite într-un mod care cântărește din punct de vedere moral mai mult decât moduri alternative de utilizare a resurselor respective; cu alte cuvinte, prioritarismul susține că este important din punct de vedere moral să îi ajutăm cu precădere pe cei mai dezavantajați indivizi) și suficientarismul⁵ (abordarea care susține că este important ca oamenii să aibă suficient de multe resurse și că, dincolo de un anumit nivel, obligațiile noastre de a-i ajuta fie dispar complet fie devin mai puțin importante). Recent, Ingrid Robeyns

¹ Prezentarea oferită în acest capitol nu este menită a fi una exhaustivă. Pentru o imagine de ansamblu mult mai detaliată a principalelor dezbateri legate de dreptatea distributivă, recomand lecturarea capitolului 2 din teza doctorală a lui Alexandru Volacu (2016), intitulat „On the structure and content of theories of distributive justice”.

² Vezi de exemplu Arneson (1989), Cohen (1989), Dworkin (2002), Vallentyne (2002), Temkin (2003), Chor-Tan (2008).

³ Îi mulțumesc lui Alexandru Volacu pentru sugestia de a folosi termenul „avantaj”.

⁴ Arneson (2000a.), Holtug (2007a), Parfit (2012).

⁵ Frankfurt (1987), Crisp (2003), Benbaji (2005, 2006).

(2017) a propus un al patrulea tipar distributiv, limitarismul. Abordarea limitaristă susține că este impermissibil din punct de vedere moral să fii bogat, și că avem obligația de a implementa măsuri fiscale (precum politici de taxare) care să reflecte acest lucru. În capitolul 5 al prezentei teze investighez însă posibilitatea ca limitarismul să nu fie un adevărat contracandidat al celorlalte abordări, ci să constituie cu totul altceva (de pildă, un set de politici care ajută la implementarea uneia din abordările suficientariste, prioritariste sau egalitariste).

Dincolo de *cum* trebuie distribuite resursele într-o societate, trebuie stabilit și *ce anume* distribuim. Sen (1992) numea aceste dezbateri ca privind ”spațiul evaluativ” al dreptății distributive, dar acestea se întâlnesc mai frecvent sub denumirea de discuții privind dimensiunea de măsurare a dreptății distributive (en: *currency*). Simplificând lucrurile, ne interesează cum se simt indivizii în legătură cu bunurile pe care le au, ne interesează ce bunuri au, sau ne interesează ce pot face cu bunurile respective? Utilitariștii, de exemplu, consideră că o viață bună trebuie să fie măsurată prin analiza nivelurilor de utilitate – câtă satisfacție sau fericire le aduc bunurile pe care le au indivizilor? Recent, discuțiile despre utilitate au fost înlocuite de discuții despre bunăstare (en: *welfare*). Cohen (1990, p. 359) menționează două moduri în care putem înțelege bunăstarea: fie ca delectare/desfătare (en: *enjoyment*, reprezentând o interpretare hedonistă a bunăstării), fie ca satisfacere a preferințelor. Sen (1985, pp. 188-9) menționează trei potențiale forme pe care bunăstarea le poate lua: ca alegere, ca fericire sau ca îndeplinire a dorințelor, cu ultimele două corespunzând interpretărilor oferite de Cohen iar prima reprezentând ”o perspectivă pur ordinală care se uită la ce fiecare persoană alege dintr-un set de alternative” (Sen: 1985, p. 188). Dworkin (2002) distinge între teorii ale bunăstării ca stare conștientă, ca succes relativ și ca succes total. După cum precizează Cohen (1990, p. 359n4), primele 2 categorii ale lui Dworkin se suprapun categoriilor bunăstarea ca delectare și bunăstarea ca satisfacere a preferințelor. Pe de altă parte, Dworkin definește teoriile (egalitariste) ale succesului total ca fiind cele care se uită la ”egalitatea percepută de indivizi asupra succesului acestora [în viață], din punctul de vedere al convingerilor pe care le au” (2002, p. 32). Teoriile succesului total permit ca indivizii „să aibă convingeri filosofice greșite, imprecise sau pur și simplu greșite [...] despre elementele care le fac viața valoroasă” (Dworkin: 2002, p. 32). Nu în ultimul rând, teoriile listei obiective (en: *objective list theories*) susțin că „anumite lucruri sunt bune sau rele pentru noi, indiferent de ce dorințe am

avea” (Parfit 1984, p. 465)⁶. Dacă viața noastră bifează majoritatea sau chiar toate punctele de pe acea listă, atunci se consideră că bunăstarea noastră are un nivel ridicat.

Abordările resursiste aduc în discuție un alt spațiu evaluativ, fie în forma bunurilor primare de la John Rawls – „acele lucruri pe care presupunem că un om rațional le vrea, indiferent de ce altceva ar vrea”, precum drepturi și libertăți, oportunități și puteri, venit, avere și bazele sociale ale respectului de sine (Rawls: 1971, p. 92), fie într-o formă mai generalistă precum în abordarea lui Ronald Dworkin, acolo unde sunt considerate „orice resurse sunt deținute în mod privat de indivizi” (2002, p. 65).

Nu în ultimul rând, capabilitățile reprezintă un al treilea spațiu evaluativ, conceptul referindu-se la oportunități pentru funcțiuni (en: *functionings*), adică „lucruri pe care le poți iface și lucruri care poți fi”, de la „a nu suferi de malarie” la „a nu fi rușinat de faptul că te afli într-o situație precară” (Sen: 1985, p. 197). Capabilitățile au fost propuse de Sen ca o alternativă la alte spații evaluative care ignoră ratele de conversiune diferite pe care indivizii le au (Sen: 1985). Capabilitățile atrag atenția asupra faptului că doar pentru că doi indivizi au același nivel de venit, nu înseamnă că se vor bucura în aceeași măsură de el: „a spune că cineva nu este afectat de foamete nu depinde doar de bunurile sale primare și de resursele sale, ci și de rata sa metabolică, de gen, de posibilitatea de a fi gravidă, de climă, de prezența anumitor boli în spațiul în care locuiește, și așa mai departe” (Sen: 1992, p. 33).

Un al treilea aspect care a fost dezbătut în ultimii ani de filosofii politice o reprezintă sfera de aplicabilitate (en: *scope*) a dreptății distributive. Astfel, unii filosofi au subliniat caracterul eminentement statal al dreptății⁷, în timp ce alții au favorizat o abordare care extinde considerațiile despre dreptate la nivel global⁸. Dezbaterile despre sfera de aplicabilitate nu privesc însă doar dimensiunea spațială a dreptății, ci și pe cea temporală. Unii filosofi au argumentat că dreptatea între generații nu este posibilă⁹, în timp ce alții au subliniat necesitatea conceptualizării datoriei pe care le avem față de următoarele generații¹⁰. Extinderea sferei de aplicabilitate a dreptății

⁶ Autori precum Cohen (1990) neagă faptul că teoriile obiective ale bunăstării ar fi chiar teorii ale *bunăstării*, considerând că sunt „alternative la orice fel de teorie a bunăstării” (1990, p. 359n4). Pe de altă parte, alți autori (Dworkin: 2002) le includ în taxonomia teoriilor bunăstării.

⁷ Rawls (1999), Blake (2001), Miller (2007), Sangiovanni (2007).

⁸ Pogge (1994), Buchanan (2000), Nussbaum (2005), Gilabert (2008).

⁹ Heyd (2009a, 2009b).

¹⁰ A se consulta volumul editat de Gosseries și Meyer (2009).

distributive la alte generații prezintă provocări unice pentru filosofia politică, dat fiind faptul că relațiile pe care le avem cu generațiile trecute sau viitoare nu sunt directe, spre deosebire de cele cu contemporanii noștri. În acest sens, avem o șansă (oricât de mică ar fi aceasta) de a ne întâlni cu un locuitor chiar și al celei mai izolate țări de pe această planetă, dar nu să ne întâlnim cu stră-stră-stră-nepoții noștri¹¹. Este relevant acest lucru pentru modul în care conceptualizăm obligațiile pe care le avem față de generațiile viitoare? Mergând și mai departe, putem să vorbim despre obligații în astfel de contexte intergeneraționale, sau ar trebui să facem referire la un concept mult mai puțin încărcat din punct de vedere normativ, precum cel de caritate sau o simplă îngrijorare umanistă față de ce se va întâmpla în viitor cu alți oameni care încă nu s-au născut?

Meritele individuale ale tiparului și dimensiunii de măsurare a dreptății nu vor fi explorate în această teză. Am subliniat meritele capabilităților în contextul dreptății educaționale în Dumitru (2018a) și ale suficientarismului ca tipar al dreptății în Dumitru (2017). În conformitate cu argumentele înaintate și susținute în acele articole, și în prezenta teză adopt capabilitățile și suficientarismul ca spațiul evaluativ, respectiv tiparul dreptății distributive. Cu toate că ofer o apărare a suficientarismului în capitolul 5, aceasta reprezintă mai degrabă un răspuns la o critică internă adresată suficientarismului. De asemenea, în capitolul 3 subliniez mai multe merite indirecte ale suficientarismului care rezultă din aplicarea acestuia în contexte intergeneraționale. Nu în ultimul rând, la finalul prezentei secțiuni introductive menționez câteva avantaje pe care suficientarismul le are ca teorie non-ideală. În majoritatea capitolelor nu mă pronunț cu privire la chestiunea dimensiunii spațiale a sferei de aplicabilitate a dreptății. Cu toate că în capitolul 4 pare că mă îndrept spre o dimensiune statală, deoarece vorbesc de maximizarea stocului de capital social disponibil la nivelul unei comunități, aceasta reprezintă o politică publică ce poate fi promovată și implementată la mai multe niveluri administrativ-teritoriale, de la cel local la global (cu niveluri intermediare precum organizațiile internaționale sau entități *sui generis* precum Uniunea Europeană ¹²având potențialul de a juca roluri importante în această privință).

Ceea ce îmi propun în această teză este să discut subiectul dreptății distributive între generații. Mai precis, investighez această problemă strict în legătură cu generațiile viitoare.

¹¹ Asumând că durata de viață a unei persoane este cea medie de astăzi. În Dumitru (2020b) argumentez că avem o datorie morală de a investi resurse în proiecte care extind durata medie de viață.

¹² Vezi Phelan (2012) pentru o prezentare generală a motivelor pentru care putem afirma că Uniunea Europeană reprezintă o organizație internațională *sui generis*.

Domeniul dreptății intergeneraționale este mult mai extins, incluzând și reparații pentru nedreptăți istorice, fie acestea exproprieri comise odată cu impunerea regimurilor comuniste în Europa de Est sau colonialism. În lucrarea de disertație¹³ am discutat natura obligațiilor de remediere a acestor nedreptăți istorice. De data aceasta, îmi întorc atenția asupra unui subiect care a depășit deja granițele sferei academice și a intrat pe agenda publică, regăsindu-se printre prioritățile unor organizații internaționale precum Națiunile Unite. De exemplu, Obiectivele de Dezvoltare Durabilă sunt bazate pe „necesitatea de a acționa astfel încât sărăcia și schimbările climatice să fie combătute”¹⁴. Mai mult, unul din aceste Obiective se referă la consumul și producția responsabile, bazându-se pe asumția că „producția și consumul implică folosirea resurselor naturale într-un mod care continuă să aibă efecte distructive asupra planetei”. Acesta include de asemenea observația că „degradarea mediului periclitează însăși sistemele de care depinde dezvoltarea noastră ulterioară”¹⁵. Acestea fiind zise, dreptatea climatică presupune propriile provocări teoretice și practice. Pe de o parte, „în ceea ce privește dreptatea între generații, schimbările climatice ridică probleme importante, precum identificarea a ce riscuri pot în mod legitim persoanele care trăiesc acum să impună asupra generațiilor următoare, și a modului în care resursele naturale pot să fie utilizate fără a amenința funcționarea sustenabilă a ecosistemelor planetare”¹⁶. Pe de altă parte, dreptatea climatică este strâns legată de dreptatea globală. Caney (2020) menționează mai multe aspecte ce țin de realizarea dreptății climatice, inclusive clarificarea entităților responsabile pentru a opri schimbările climatice. Astfel, dreptatea climatică reprezintă un subiect distinct, care în ultimii ani a generat o literatură specifică (Page: 2006, Posner și Weisbach: 2010, McKinnon: 2012, Gosseries: 2004, Gardiner: 2006). În această teză discut foarte puțin despre dreptatea climatică, și aproape exclusiv atunci când discut de implicațiile problemei non-identității (în capitolul 3).

Chiar și dacă aceste chestiuni nu sunt luate în calcul, subiectul dreptății intergeneraționale rămâne unul mult mai extins decât ar putea fi discutat într-o teză ce trebuie să respecte anumite constrângeri de spațiu și care a trebuit să fie redactată într-un interval bine delimitat de timp. Aceste

¹³ Intitulată ”Reconsidering reparatory justice: a forward-looking account of alleviating historical injustice” și coordonată de Prof. Univ. Dr. Adrian Miroiu. O parte din aceasta a fost publicată în Dumitru (2019), în timp ce cadrul teoretic a fost dezvoltat în Dumitru (2020a).

¹⁴ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

¹⁵ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

¹⁶ <https://www.unicef-irc.org/article/920-climate-change-and-intergenerational-justice.html>

lucruri explică parțial decizia de a opta pentru o structură a tezei pe articole de sine stătătoare. În acest fel, pot să discut diverse chestiuni privind dreptatea intergenerațională fără a intra în toate dezbaterile marginale ce privesc acest subiect. Cu toate că structura este una pe articole, există un fir roșu al capitolelor ce compun teza. Până la finalul tezei îmi propun să fi înaintat și apărât o teorie a dreptății intergeneraționale sensibile la fapte și care ar putea trece un test al justificabilității publice. Propun o abordare multifacetată în ceea ce privește dreptatea intergenerațională care atrage atenția totodată asupra rolului jucat de aspectele empirice în teoria normativă. Există două subdomenii ale teoriei politice care se preocupă de rolul faptelor în justificarea sau generarea principiilor morale. În primul rând, faptele constituie obiectul unor dezbateri meta-etice, unde abordarea constructivistă consideră că dreptatea trebuie să fie sensibilă la chestiuni empirice (Cohen: 2008, p. 275). Ce susține abordarea constructivistă este că principiile pe care trebuie să le adoptăm sunt unele pe care indivizii înșiși le-ar alege în anumite circumstanțe idealizate (Bagnoli: 2017). Abordarea constructivistă respinge existența faptelor morale obiective, absolute, care ar exista în absența procedurii de alegere, fie aceasta echilibrul reflexiv sau o variantă a contractului social (Rawls: 1980). În al doilea rând, faptele empirice constituie miezul dezbaterii dintre susținătorii teoriei ideale și susținătorii teoriei non-ideale. Teoria non-ideală este cea care își propune să emită recomandări care să fie dezirabile și fezabile (Stemplowska: 2008, p. 234). Este importantă deoarece ne spune cum putem să ierarhizăm opțiunile pe care le avem în circumstanțe care nu sunt deloc asemănătoare unora idealizate (de exemplu, resursele sunt puține, oamenii nu respectă principiile dreptății, este dificil să spui cu precizie dacă măsurile distributive înaintate își vor atinge scopul) (Swift: 2008). Pe de altă parte, teoria non-ideală poate să fie problematică dacă facem prea multe concesii și ajungem la o teorie a dreptății care să fie mult prea concesivă (Estlund: 2014). De aceea mulți susținători ai teoriei ideale consideră mai degrabă că teoriile normative trebuie să identifice un echilibru între teoria ideală și cea non-ideală (Volacu: 2017). Balansarea considerațiilor ideale și non-ideale reprezintă unul din obiectivele secundare ale acestei teze. La finalul acestei Introduceri menționez un potențial model de tranziție între teoria ideală și cea non-ideală bazat pe sugestia lui Volacu (2017) conform căreia avem nevoie atât de ”un mod de a folosi principiile normative derivate la nivelul teoriei ideale pentru a ghida eforturile îmbunătățirii stării actuale a lumii”, cât și de un mod de identificare a cum să facem trecerea de la circumstanțele non-ideale în care ne regăsim la o stare a lumii cât mai apropiată de cea ideală.

După ce prezint aceste discuții metodologice, îmi întorc atenția asupra modului în care putem propune principii ale dreptății care pot fi ulterior implementate prin politici publice și care au potențialul de a fi respectate de oamenii reali (și care așadar nu ar fi atractive doar la un nivel pur teoretic). Astfel, într-unul din capitole argumentez de pildă că, dacă anumite condiții empirice sunt îndeplinite, e mai probabil ca principiile dreptății să fie respectate. De exemplu, dacă la nivelul unei comunități există un anumit stoc de capital social, nu este doar mai probabil ca indivizii să fie dispuși să redistribuie către generații viitoare, dar acest lucru crează totodată condițiile empirice necesare pentru garantarea circumstanțelor dreptății și pentru generațiile următoare. După ce apar folosirea empiricului în teoria normativă, în a doua jumătate a tezei dezvolt și susțin o abordare suficientaristă a dreptății intergeneraționale. La finalul tezei, încerc să unesc cele două părți prin sublinierea faptului că o abordare suficientaristă, pe lângă atractivitatea normativă, ar trebui susținută și pentru că îndeplinește criteriul fezabilității. Conform lui David Miller, fezabilitatea nu depinde doar de legi fizice sau sociologice, ci și de ceea ce, la un nivel empiric, oamenii percep ca fiind rezultate acceptabile sau inacceptabile (Miller: 2013). Propunerea suficientaristă pe care o înaintez în această teză poate să fie clasificată ca o teorie aspirațională, ale cărei standarde nu sunt îndeplinite momentan, dar ar putea fi, dacă urmărim o anumită cale (Estlund: 2008). Mai mult, ofer câteva motive pentru care suficientarismul are potențialul de a fi mai ușor de justificat public decât abordări precum prioritarismul sau egalitarismul. Justificabilitatea publică a principiilor distributive este relevantă doar dacă constructivismul constituie o abordare validă (după cum încerc să arăt în capitolul 2). Până la finalul tezei, îmi propun să îndeplinesc următoarele obiective:

1. Să explic care este originea obligațiilor pe care le avem față de generațiile următoare.
2. Să subliniez ce fel de politici publice sunt compatibile cu maximizarea respectării principiilor dreptății intergeneraționale (o listă non-exhaustivă include măsuri precum adoptarea unui venit de bază universal (en: *universal basic income*), adoptarea unui sistem de taxare progresivă, realizarea de investiții în stocul de capital social dintr-o comunitate).¹⁷
3. Să arăt modul în care teoretizarea normativă poate să fie compatibilă și integrată cu cercetarea empirică, pentru a avea o teorie a dreptății care să îndeplinească atât criteriul dezirabilității cât și pe cel al fezabilității.

¹⁷ A doua politică publică menționată se regăsește în Capitolul 7, "Limitarism și etica moștenirii". A treia este prezentată ca o potențială politică publică dezirabilă în Capitolul 4, "Crearea condițiilor pentru dreptatea intergenerațională: capital social și respectarea principiilor dreptății".

Dat fiind faptul că teza este constituită din articole de sine stătătoare, în cele ce urmează ofer o prezentare detaliată a modului în care capitolele sunt structurate, concentrându-mă asupra rolului jucat de fiecare în atingerea unuia din obiectivele amintite anterior. Una din temele tezei poate fi considerată a fi explorarea suficientarismului, și în special a implicațiilor adoptării acestuia ca tipar distributiv în contextul dreptății intergeneraționale. Această temă decurge din încercarea de a arăta că principiile suficientariste sunt cele care trebuie să guverneze relațiile dintre generații diferite. Astfel, devine important ca suficientarismul să poată fi apărat de unele obiecții majore adresate în ultimii ani. Mai mult, implementarea instituțională a suficientarismului devine importantă în contextul unei teorii sensibile la fapte. Astfel se poate explica de ce mă concentrez pe limitarism în mai multe capitole. Menționez de la început faptul că o parte din literatură se va regăsi în mai multe capitole. De exemplu, prezint abordarea suficientaristă în trei capitole ale tezei (capitolele 3, 5 și 6). Aceasta a fost o implicație inevitabilă a faptului că am optat pentru o structură pe articole de sine stătătoare. Pe de altă parte, fiecare capitol este dedicat unui alt subiect, astfel încât aspectele asupra cărora mă concentrez vor diferi de la caz la caz. Subliniez însă faptul că, deși prezint aspecte diferite ale suficientarismului sau limitarismului, versiunea pe care o înaintez în capitolul 3 a unei teorii suficientariste reprezintă nucleul acestei teze. Tot ceea ce scriu despre suficientarism în restul tezei este compatibil cu abordarea prezentată în capitolul 3.

În Capitolul 2 prezint constructivismul, poziția meta-etică conform căreia putem conceptualiza o serie de principii justificabile public și care ar trebui respectate de către indivizi cu toate că nu avem acces direct la fapte morale. Tăria acestor principii morale derivă din faptul că sunt rezultatul unei proceduri ce respectă anumite condiții dezirabile. Discuțiile despre constructivism sunt discuții despre metodologia filosofiei politice, referindu-se la procesul prin care generăm principii morale și prin care putem justifica respectivele principii. În acest capitol prezint principalele susțineri ale abordării constructiviste (concentrându-mă cu precădere asupra constructivismului Kantian susținut de Rawls și Scanlon), poziționarea abordării constructiviste pe axa realism – anti-realism, și îl contrastez cu principalul competitor meta-etic, intuiționismul. O secțiune este dedicată metodei echilibrului reflectiv, care reprezintă o parte importantă a mai multor abordări meta-etice, fie acestea constructiviste sau intuiționiste. Arăt cum echilibrul reflectiv reprezintă principalul instrument ce poate fi folosit de către constructiviști pentru a surprinde rolul jucat de intuiții în filosofia politică, fără a cădea în capcanele abordării intuiționiste. La finalul capitolului prezint critica adresată de G.A. Cohen (2003 și 2008) constructivismului. Mă concentrez pe

răspunsurile oferite de Ronzoni și Valentini (2008), Hall (2013), de Maagt (2014) și Rossi (2016), prezentând de asemenea și o obiecție nouă, conform căreia argumentele lui Cohen derivă dintr-o confuzie între dependența față de fapte și sensibilitatea față de fapte. În timp ce nici o abordare normativă nu ar trebui să fie dependentă față de fapte, teoretizarea morală în ceea ce privește dreptatea distributivă ar trebui să fie sensibilă la fapte.

În capitolul 3 susțin ideea conform căreia membrii generațiilor viitoare au drepturi, precum și teza că avem obligații corelative față de acei indivizi. În acest sens, apăr teoriile dreptății centrate pe subiect (en: *subject-centered theories*) în detrimentul celor bazate pe reciprocitate. Arăt cum problema reciprocității este corelată cu problema non-identității în contextul dreptății între generații. Prezint abordările inspirate de Scanlon și Rawls față de dreptatea intergenerațională, și concluzionez că ceea ce acestea au în comun sunt anumite intuiții suficientariste. Prezint apoi unul din principalele moduri de evitare a implicațiilor problemei non-identității, și anume o concepție a vătămării care presupune existența unui prag dincolo de care putem considera că cineva a fost vătămat (en: *threshold conception of harm*), susținută de Meyer (2001). În final, construiesc o propunere suficientaristă care încorporează respectiva concepție despre vătămare.

În capitolul 4 introduc un concept ce până acum a fost neglijat în teoria politică contemporană, și anume capitalul social. Poziția pe care o susțin este că acest tip de capital poate juca un rol important în asigurarea fezabilității dreptății intergeneraționale, precum și în soluționarea unora din cele mai puternice obiecții aduse acesteia. Mai mult, capitalul social poate ajuta atât teoriile centrate pe subiect cât și pe cele ale reciprocității (cu toate că eu le susțin doar pe primele). Capitalul social este important pentru că mărește disponibilitatea indivizilor de a distribui resurse către generații viitoare. Mai mult, prin soluționarea problemelor de acțiune colectivă, poate să garanteze sustenabilitatea folosirii bunurilor comune, și poate să contribuie la prezervarea resurselor naturale și pentru generațiile următoare.

În capitolul 5 continui analiza suficientarismului, explorând legăturile sale cu limitarismul. Conform suficientarismului, dreptatea se realizează în momentul în care oamenii au *suficient*, adică, în momentul în care ating un nivel – al oricărui spațiu evaluativ am susține – considerat adecvat. Au fost aduse mai multe critici teoriilor suficientariste, precum faptul că nu țin cont de inegalități deasupra pragului sau că setarea pragului se face în mod arbitrar. O critică recentă a fost adusă de Lasse Nielsen (2017) și privește modul în care suficientarismul nu răspunde în mod

adecvat intuițiilor pe care le avem că persoanele înstărite ar avea mai multe datorii chiar și în societăți unde nu există deficiențe absolute. Capitolul încearcă în mare parte să răspundă la această critică, arătând că o teorie suficientaristă care folosește mai multe praguri de suficiență și care folosește capacitățile ca spațiu evaluativ nu este vulnerabilă la ceea ce Lasse Nielsen numește obiecția obligațiilor distribuite inegal (en: *unqually distributed burdens objection*). Cu toate acestea, obiecția lui Nielsen surprinde importanța modului în care trebuie să distribuim datoriile morale chiar și în societăți în care nimeni nu se situează sub un anumit prag de suficiență. Argumentul meu este că acest lucru poate fi realizat dacă încorporăm considerente limitariste în teoriile suficientariste.

După ce am introdus în capitolul precedent limitarismul, continui să explorez implicațiile acestuia în următoarele două capitole. Mai întâi, în capitolul 6 investighez relația dintre limitarism și republicanism, arătând cum primul poate fi util dacă republicanii vor să își rafineze unele intuiții pe care le au referitoare la inegalitățile extreme existente în anumite societăți. Astfel, capitolul intenționează să arate cum libertatea ca non-dominanță (en: *freedom as non-domination*) poate fi instanțiată în societățile contemporane prin limitarea averilor pe care indivizii le pot avea în mod legitim. Relația dintre cele două este însă una bilaterală, pentru că și limitarismul are ceva de câștigat de la republicanism. În această notă, un alt argument pe care îl fac în capitol este că implementarea politicilor limitariste fără un cadru republican poate duce, în societățile non-ideale în care ne aflăm, la taxarea a mai mult decât banii în exces, o consecință a unor fenomene precum cascadele de disponibilitate, populismul sau polarizarea de grup.

În cele din urmă, în capitolul 7 discut una din practicile cele mai comune din societățile contemporane, și anume moștenirea. Cu toate acestea, doar pentru că o practică este comună nu înseamnă că este și legitimă. O societate în care indivizii pot avea proprietate privată, dar nu pot să o transmită mai departe, nu este de neconceput. În mod similar, putem să ne gândim la o lume în care statul nu intervine în procesul de moștenire, nici prin taxare nici prin confiscarea proprietății. Cu toate că ambele opțiuni sunt posibile, este mult mai probabil ca majoritatea dintre noi să vrem să lăsăm ceva către urmași sau către prieteni apropiați. Problema însă este că moștenirea are efecte pe termen lung, cel mai primejdios pentru obținerea unei societăți drepte fiind acumularea averilor în mâinile unei minorități de indivizi extrem de bogați. A obține un echilibru între temperarea efectelor negative ale moștenirii și garantarea libertății individuale este

un proces dificil. Pentru a obține un astfel de echilibru, apelez la limitarism ca un mod de conceptualizare a intuițiilor pe care le avem asupra restricțiilor puse dreptului de a lăsa moștenire și de a moșteni. Limitarismul poate să ne ajute să creăm unele politici publice mai bune, pe de o parte, iar pe de alta poate juca un rol și când vine vorba de responsabilitățile pe care le avem la nivel individual. Astfel, are atât implicații politice cât și morale. În acest capitol explorez respectivele implicații. Acest capitol este unic, în sensul în care majoritatea obiecțiilor împotriva moștenirii vin dintr-o perspectivă egalitaristă. Cu toate acestea, indic în capitol faptul că unele efecte negative ale moștenirii ar trebui să îngrijoreze și suficientariștii. Astfel, cu toate că mă îndepărtez de explorarea legăturilor dintre dreptatea intergenerațională și suficientarism în acest capitol, consider că este în continuare compatibil cu restul tezei și că își găsește locul în structura acesteia.

Toate capitolele incluse în prezenta teză au beneficiat de evaluare colegială (en: *peer-to-peer feedback*). Unele au fost prezentate la conferințe la care am participat în ultimii trei ani, în timp ce altele au fost acceptate spre publicare sau publicate în reviste indexate în baze de date internaționale. O versiune ușor modificată a Capitolului 2, „Cum ar trebui să justificăm principiile morale? O apărare constructivistă a sensibilității la fapte” a fost acceptată pentru publicare în *Prolegomena: Journal of Philosophy* 19, nr.2, 2020, cu titlul „How should we justify moral principles? A constructivist defense of fact-sensitivity”. Capitolul 5, „Salvând suficientarismul de sine însuși” va apărea în *South African Journal of Philosophy* 39, nr. 4, 2020, cu titlul „Rescuing sufficientarianism from itself”. O versiune preliminară a capitolului 6, „De ce republicanismul are nevoie de limitarea averilor” a fost prezentat la Conferință Anuală ASPP din Newcastle în 2019 (tema conferinței a fost *Justice in times of austerity, rupture and polarisation*). Capitolul 7, „Limitarismul și etica moștenirilor” este bazat în mare parte pe capitolul „Limitarism etic și responsabilități individuale în etica moștenirilor”, care va apărea în volumul *Teme actuale în etica publică*, editat de Alexandru Volacu, Daniela Cutaș și Adrian Miroiu, în curs de apariție la Editura Polirom din Iași.

Cum asigurăm fezabilitatea unui proiect normativ? De la ideal la non-ideal și înapoi
Care este scopul unei teorii a dreptății (distributive)? Când construim o teorie a dreptății, ar trebui să luăm în calcul faptul că trăim într-o lume care în cea mai mare parte este nedreaptă? Ar trebui indivizii să fie motivați de principiile dreptății? Pot principiile dreptății să ceară prea mult de la indivizi (en: *overdemanding*)? Acestea sunt doar câteva întrebări care fac obiectul dezbaterii dintre teoria ideală și non-ideală. La fel ca multe alte direcții de cercetare din filosofia politică contemporană, originile acestei dezbateri se regăsesc în opera lui John Rawls (1971). Rawls menționa faptul că, în construcția teoriei dreptății ca echitate, „asumpția este că toți indivizii se comportă drept și fiecare își joacă rolul în susținerea instituțiilor drepte”; această asumpție respectă ceea ce el numea ”teoria conformării stricte [en: *strict compliance*] spre deosebire de teoria conformării parțiale” (1971, p. 8). Rawls notează de asemenea faptul că începe de la conformarea total deoarece „reprezintă singurul mod de a dobândi o înțelegere mai bună, iar natura și scopurile unei societăți perfect drepte constituie o parte fundamentală a unei teorii a dreptății” (1971, p. 9). În interpretarea inițială rawlsiană, teoria ideală se referă la identificarea acelor principii care s-ar aplica într-o societate complet dreaptă. În ultimii ani, această abordare a început să fie tot mai contestată. Amartya Sen (2006) a criticat această abordare „transcendentală”. Conform lui Sen, a căuta principii ideale nu ne ajută în circumstanțele actuale, non-ideale: „faptul că o persoană consideră că Mona Lisa e cea mai frumoasă pictură nu ne spune cum ar ierarhiza o pictură a lui Gauguin și una a lui Van Gogh” (Sen: 2006, p. 221). O a doua problemă pe care o teoriile transcendente este că uneori e irelevant să știi care sunt cele mai bune principii ale dreptății. Sen ne spune că nu e nevoie să știm cum arată o societate ideală, dacă vrem să facem îmbunătățiri la starea lumii nedreaptă de aici și acum (Sen: 2006, p. 222). Sen ne spune că trebuie să ne concentrăm în schimb pe teoriile comparative, care sunt mult mai aplicabile și care dau rezultate precum eliminarea sclaviei, reducerea sărăciei absolute, combaterea foametei; astfel de măsuri însă nu ar duce la o societate complet dreaptă, cu toate că ar îmbunătăți starea lumii în care ne aflăm (Sen: 2006, p. 217).

Ceea ce critică Sen este aparentul eșec al teoriei ideale de a îndeplini două scopuri ale teoriei normative: de a ghida modul în care trebuie să acționăm și de a evalua stări ale lumii (Stemplowska: 2008). Cu toate acestea, pare că ne-am îndepărat de la distincția inițială propusă de Rawls dintre teoria ideală/și non-ideală, care se baza pe conformare totală / parțială. Hamlin și Stemplowska (2012) au realizat o cartografiere a teoriilor ideale / non-ideale, subliniind patru

element ce pot fi utilizate pentru a distinge între ele: conformare totală / parțială, idealizare / abstractizare, sensibilitate la fapte / insensibilitate la fapte și dreptate perfectă / îmbunătățiri locale în ceea ce privește dreptatea (pp. 48-9). Distincția dintre abstractizare și idealizare a fost introdusă de O'Neill, care a diferențiat între simplificări care asumă anumite informații false (idealizare) și simplificări care nu asumă informații false (abstractizare) (1996, pp. 40-1). Faptul că teoria ideală se bazează pe idealizare este motivul pentru care ar trebui să fie respinsă, spun unii autori precum Farrelly. Acest lucru derivă din faptul că teoria non-ideală ar fi superioară, pentru că include constrângeri precum „absența conformării, circumstanțe economice, sociale și istorice nefavorabile, indeterminare, posibilitatea de a greși, neînțelegeri între indivizi, vulnerabilități umane, probleme de design instituțional” (2007, p. 847). Pentru Farrelly, filosofii politici ar trebui să propună teorii ale dreptății care să „reflecte o atitudine critică față de propriile asumții empirice referitoare la ce este realist să faci” (2007, p. 845). Astfel, pentru Farrelly, distincția dintre conformare totală / parțială pare a fi subsumată distincției dintre idealizare și abstractizare. Revenind la elementele de diferențiere propuse de Hamlin și Stemplowska, distincția dintre teorie a dreptății perfectă și teorie care privește îmbunătățiri locale corespunde distincției lui Sen dintre teorii transcendentale și comparative. În ceea ce privește ultimul element, sensibilitatea la fapte, aceasta va fi lăsată momentan deoparte deoarece va fi discutată pe larg în capitolul 2 al tezei. Hamlin și Stemplowska ajung la concluzia că există în realitate un continuum de teorii ideale și non – ideale, care sunt preocupate de „identificarea aranjamentelor sociale care promovează, instanțiază, onorează sau îndeplinesc anumite idealuri”; toate aceste teorii sunt la rândul lor opuse teoriei idealurilor, al cărei scop este să ”identifice, elucideze și clarifice natura valorilor” (2012, p. 53).

Într-o lucrare mai veche, însă, Stemplowska preciza că distincția dintre teoria ideală și cea non-ideală are la bază tipul de recomandări emise de fiecare tip de teorie. În timp ce teoria non-ideală oferă recomandări realizabile și dezirabile (en: *achievable and desirable*), teoria non-ideală emite recomandări care nu sunt realizabile și dezirabile (2008, p. 324)¹⁸. De ce ar vrea cineva să propună o teorie care emite recomandări care nu sunt realizabile și dezirabile? O potențială explicație ar fi, spune Stemplowska, aceea că teoria ideală servește o funcție de diagnoză a

¹⁸ Stemplowska nu argumentează aici că teoriile ideale nu ar fi dezirabile, ci doar că nu ar fi realizabile. În limba engleză este puțin mai clar acest lucru, deoarece ea opune structura *achievable and desirable* (care caracterizează teoria non-ideală) structurii *non-achievable and desirable* (care caracterizează teoria ideală). Am adus această precizare pentru a nu lăsa impresia că Stemplowska ar susține că teoria ideală nu ar duce la recomandări dezirabile.

problemelor cu care se confruntă societățile în momentul de față, o funcție care nu ar putea fi îndeplinită de teoria non-ideală. Teoria ideală, spune Stemplowska, ne ajută să avem o imagine mult mai bună și ne transmite că nu suntem scutiți de obligațiile morale chiar și dacă nu suntem motivați să facem ce trebuie să facem (2008, p. 339). Dacă acest lucru este adevărat, atunci avem nevoie atât de teoria non-ideală cât și de cea ideală: „avem nevoie de non-ideal pentru a determina cum să trecem de la starea actuală a lumii la una mai dreaptă, iar de teoria ideală pentru a ne spune cum o astfel de stare a lumii mai dreaptă ar arăta” (Volacu: 2017, p. 8).

De cealaltă parte, teoria non-ideală rămâne importantă datorită rolului practic pe care îl are (Swift: 2008). Teoria non-ideală ne oferă instrumentele pentru a ierarhiza „opțiunile indicate de științele sociale ca fiind în setul de alternative fezabile” (Swift: 2008, p. 369). Ce este fezabilitatea? Conform lui Volacu (2017), fezabilitatea este o proprietate a rezultatelor unei teorii normative. Alături de dezirabilitate, reprezintă unul din criteriile folosite pentru a compara și evalua teorii ale dreptății. În timp ce dezirabilitatea ne spune de ce o teorie este atractivă datorită valorilor pe care le încorporează, fezabilitatea ne spune dacă starea lumii la care vrem să ajungem e una la care chiar putem ajunge. Gilabert și Lawford-Smith (2012) definesc o stare a lumii ca fiind una fezabilă nu doar în termeni de ce putem face acum și aici, dar și în termeni de ceea ce ei numesc datorii dinamice, referitoare la ce trebuie să facem pentru a schimba circumstanțele astfel încât noi lucruri (considerate a fi dezirabile) să poată fi făcute (2012, p. 3). Fezabilitate adaugă valoare (Carey: 2020): *caeteris paribus*, avem mai multe motive să susținem o teorie dacă este mai fezabilă decât alta.

Pentru a putea vorbi despre considerente de fezabilitate, e însă important ca o teorie să fie suficient de atrăgătoare din punct de vedere normativ, adică să fie dezirabilă. Simplificând lucrurile, putem discuta de un prag al dezirabilității, care ar fi trecut de o teorie dacă trece cu brio fie un test de tipul potrivirii cu un principiu fundamental (en: *prior principle*) fie un test de tipul implicațiilor cazuistice (en: *case-implication*). Dacă primul tip de test se referă la respectarea anumitor valori fundamentale, primul verifică implicațiile unei teorii în experimente mentale; dacă concluziile la care ajungem sunt unele pozitive, și nu sesizăm complicații, atunci testul implicațiilor cazuistice este trecut (Sen: 1979, p. 197). Alternativ, pragul ar putea fi trecut de o teorie dacă îndeplinește criteriul accesibilității morale menționat de Buchanan (2004), care poate fi înțeles drept „un criteriu care, dacă este îndeplinit, ne indică faptul că un set de principii nu

impune costuri morale nerezonabile pentru un individ” (Dumitru: 2017, p. 147). Acesta reprezintă unul din modurile posibile de utilizare a ”principiilor normative derivate la nivelul teoriei ideale pentru a ne ghida încercările de evaluare și îmbunătățire a stării actuale a lumii” (Volacu: 2017). La început, formulăm o teorie care pare dezirabilă. Apoi, îi testăm implicațiile: ce s-ar întâmpla dacă am încerca să o implementăm? Ne-ar conduce la o stare a lumii apropiată de cea pe care o percepeam ca fiind dreaptă? Dacă răspunsul nu este pozitiv, pentru că ar întâmpina probleme de fezabilitate, atunci putem opera schimbări la nivelul teoriei inițiale. Acesta ar putea fi un exemplu de ceea ce Volacu (2017) numea un „model al derivării incrementale”. Constrângerile de spațiu și timp nu mi-au permis să dedic foarte mult loc în teză acestei chestiuni. Astfel, cu toate că anumite vestigii ale planului meu inițial de a dezvolta un astfel de model pot fi surprinse pe parcursul tezei, nu ofer o discuție foarte detaliată în nici unul din capitolele redactate.

Acestea fiind zise, sunt mai multe motive pentru care suficientarismul este propus ca o teorie a dreptății intergeneraționale în această teză, iar câteva se leagă de criteriul fezabilității. În primul rând, suficientarismul este propus pentru că poate fi mai ușor acceptat de indivizii din „lumea reală”. Aceasta nu înseamnă că trebuie să ne construim teoriile plecând de la actualele preferințe distributive ale indivizilor (care pot și cel mai probabil nu sunt drepte, indiferent de ce concepție despre dreptate am adopta), ci că trebuie să restrângem plaja de potențiale principii ale dreptății la acelea care ar fi acceptabile de indivizi reali, după anumite eforturi de a le cultiva un simț al dreptății sau de a le cultiva o poziționare mult mai empatică față de ceilalți.

Suficientarismul este propus ca tiparul dreptății intergeneraționale și pentru că se potrivește cu intuițiile noastre (atent analizate, en: *considered intuitions*) despre ce ar însemna o concepție dezirabilă despre dreptate. Într-adevăr, pentru un egalitarist s-ar putea să ceară prea puțin de la indivizi. Dar apoi ar trebui să ne întrebăm dacă indivizii din lumea reală ar fi mai dispuși să își distribuie resursele pentru a avea o stare a lumii în care toți au aceleași avantaje, sau pentru o stare a lumii în care toată lumea are suficient (din ceea ce considerăm că ar trebui să constituie dimensiunea distributivă relevantă). Dacă suntem preocupați de fezabilitate, apoi următorul pas trebuie să fie identificarea mijloacelor prin care putem să o maximizăm, astfel încât principiile dreptății pe care le susținem să poată fi realizate. În cazul dreptății intergeneraționale, unii pași necesari sunt adoptarea politicilor limitariste la nivel fiscal și investițiile în stocurile de capital social. Aceștia sunt pași instituționali care ne pot ajuta să ajungem la o stare a lumii apropiată de

cea pe care o considerăm dezirabilă. De exemplu, investițiile în capital social pot să dea un nou motiv indivizilor de a respecta principiile dreptății și de a se conforma acestora. Nu trebuie nici să asumăm conformarea deplină, nici să rămânem nepăsători în fața neconformării. În schimb, ce trebuie să facem este să luăm măsurile necesare pentru a maximiza probabilitatea ca indivizii să respecte principiile pe care le-am considerat drepte inițial.

Pe de altă parte, îmbrățișarea rolului empiricului în teoriile normative și acordarea unei atenții sporite chestiunilor de fezabilitate înseamnă că teoretizarea „de canapea” (en: *armchair philosophy*) s-ar putea să nu fie suficientă. S-ar putea să fie nevoie să pășim în lumea reală, să vedem ce îi motivează cu adevărat pe indivizi, și ce au de spus în privința dreptății distributive. O abordare cu adevărat constructivistă ar fi preocupată de eșafodarea unei proceduri drepte prin care să putem ajunge la niște principii ale dreptății selectate în mod public. Momentan, însă, asum că o astfel de procedură ar duce la adoptarea unei teorii suficientariste a dreptății intergeneraționale. În capitolele acestei teze rafinez această concepție a suficientarismului intergenerațional, indicând uneori care sunt motivele pentru care propunerea mea reprezintă o concepție fezabilă despre dreptate.

Concluzii

În această teză am încercat să apăr o teorie a dreptății intergeneraționale care să fie sensibilă la fapte și justificabilă în mod public. Candidatul propus a fost o teorie suficientaristă a dreptății între generații, care folosește capabilitățile ca spațiu evaluativ și care poate fi instanțiată dacă adoptăm politici publice limitariste într-o societate neo-republicană.

Sunt mai multe motive care m-au determinat să propun suficientarismul drept candidat pentru tiparul dreptății intergeneraționale. În primul rând, este o concepție a dreptății mai puțin solicitantă pentru cei cărora se aplică decât o concepție egalitaristă. Satisface criteriile menționate de Buchanan (2004) pentru o tranziție dreaptă de la circumstanțele non-ideale în care ne regăsim la o stare a lumii care se apropie de concepția noastră idealizată despre dreptate, și anume: accesibilitatea, fezabilitatea și accesibilitatea morală. Accesabilitatea se referă pentru Buchanan la existența unei căi practice care ne poate spune cum să înaintăm spre starea lumii pe care o dorim (2004, p. 61). Fezabilitatea se referă pentru el la o congruență generală cu capacitățile umane.

Accesibilitatea morală presupune absența vătămării indivizilor (en: *moral wrongdoing*) în tranziția de la lumea non-ideală la o aproximare a lumii ideale. Este un criteriu procedural, aplicându-se procesului de tranziție, iar în altă parte l-am definit ca fiind ”un criteriu care ar arăta că setul de principia propus nu impune costuri morale nerezonabile” (Dumitru: 2017, p. 147). Teoria dreptății suficientariste pe care o propun satisface respectivele criterii. În primul rând, satisface criteriul accesibilității deoarece implică politici de taxare limitariste (după cum am argumentat în Capitolul 5), promovarea politicilor care ar duce la creșterea capitalului social (un argument adus în Capitolul 4) și cultivarea unei moralități limitariste ar facilita realizarea scopurilor sale (după cum încerc să arăt în capitolul 7). Respectă de asemenea criteriul fezabilității, deoarece nu are cerințe care ”merg dincolo de capacitățile umane fizice și psihologice sau de resursele naturale disponibile” (Gilbert și Lawford-Smith: 2012, p. 4). Instanțierea unei stări a lumii similare celei prezentate în capitolul 3 este posibilă în măsura în care ne aducem într-o poziție de a schimba anumite circumstanțe în care ne regăsim (de exemplu, prin implicarea în procesele de decizie, un pas care decurge din înțelegerea republicană asupra libertății individuale, și strângerea mai multor bani pentru scopuri redistributive, o măsură posibilă prin adoptarea politicilor fiscale limitariste, care nu încalcă libertatea individuală pentru că ar taxa doar banii în exces; la rândul lor, politicile limitariste pot fi utilizate pentru a colecta bani pentru un venit de bază universal sau pentru o plasă de siguranță socială).

Propunerea mea este fezabilă și dacă adoptăm o altă concepție asupra fezabilității. De exemplu, Carey (2020) menționează că, „într-o lume ca a noastră, probabilitatea succesului unei scheme distributive depinde de mai mulți factori. Aceștia includ [...] dacă oamenii sunt sau pot fi motivați suficient de mult pentru a respecta și susține schema distributivă în cauză”. Carey (2020) menționează mai multe trăsături ale unei scheme suficientariste care o pot face să fie public justificabile: este mai puțin solicitantă decât una egalitaristă, de vreme ce considerațiile legate de dreptate se aplică doar dacă indivizii se află sub un anumit prag, oamenii pot avea mai mulți bani pentru că nu ne deranjează întotdeauna inegalitățile. De asemenea, Carey consideră că suficientarismul poate duce la un consens general, datorită faptului că „în general, există consens asupra faptului că lipsurile extreme trebuie să fie eradicate”. Introducerea politicilor limitariste, care taxează ceea ce Robeyns numește „bani în exces”, ar încălca aparent această trăsătură a suficientarismului de a permite inegalitățile. Pe de altă parte, politicile limitariste se aplică cu precădere doar indivizilor extrem de bogați – inegalitățile economice ar fi în continuare permise,

pentru că s-ar situa într-o zonă morală în legătură cu care suficientarismul ar fi indiferent (deasupra pragului maximal, și sub pragul limitarist – care, așa cum am argumentat în capitolul 5, nu este un prag moral, ci mai degrabă un prag folosit instrumental pentru a implementa o concepție suficientaristă). Mai mult, cei care ar fi cel mai afectați de taxele limitariste ar putea să aibă un cuvânt de spus în ceea ce privește modul în care sunt folosiți banii respectivi (după cum am argumentat în capitolul 6). Această ultimă considerație arată de asemenea că propunerea înaintată respectă criteriul accesibilității morale, de vreme ce nu implică costuri morale semnificative în tranziția către o stare mai dreaptă a lumii.

În teză mi-am propus de asemenea să arăt rolul considerațiilor empirice în teoriile normative. De aceea în al doilea capitol am introdus și susținut o abordare constructivistă. Mai mult, este motivul pentru care în capitolul 4 am subliniat modul în care un concept empiric – capitalul social – ne poate ajuta să realizăm mai bine valorile dreptății intergeneraționale. Adoptarea constructivismului ca abordare meta-etică pentru generarea și justificarea principiilor dreptății explică de asemenea de ce m-am concentrat pe parcursul tezei pe importanța criteriului fezabilității. Într-o manieră tipic proceduralistă, Raikka (1998) a explicat cum fezabilitatea teoriei politice ar trebui „să fie evaluată judecând dacă idealul apărut de teorie este acceptabil, odată ce costurile morale ale tranziției sunt luate în calcul” (p. 36). Folosind o procedură de tipul echilibrului reflectiv, am putea balansa intuițiile pe care le avem privind dreptatea, cu principiile morale ale suficientarismului, și cu un set de ceea ce se numesc „teorii de fundal” (en: *background theories*) (urmând pașii echilibrului reflectiv menționați de Haslett: 1987, p. 306). Astfel, ar fi dificil să negi intuiția de bază a suficientarismului, conform căreia fiecare este îndreptățit, pur și simplu în virtutea calității de ființă umană, la un minim social garantat. Există așadar o anumită potrivire între principiile morale și intuițiile noastre. În capitolul 4 am încercat să arăt cum acestea se pot potrivi mai departe cu teoriile de fundal privind capitalul social și rolul acestuia în soluționarea tragediei bunurilor comune. Pe de altă parte, constituie o limită a tezei pe care mi-o asum aceea că nu am dezvoltat mai mult modul în care acest proces de potrivire pentru a ajunge la echilibru reflectiv ar trebui întreprins.

O altă limită a tezei o constituie faptul că importanța republicanismului pentru dreptatea intergenerațională suficientaristă nu este subliniat îndeajuns. Ofer o justificare pentru legarea suficientarismului de republicanism în capitolul 6, dar argumentul pe care îl ofer se referă la o

teorie suficientaristă mult mai generică, și nu la versiunea pe care am introdus-o în capitolul 3. Cu toate acestea, după cum am menționat în introducerea acestei teze, toate teoriile suficientariste pe care le prezint în cadrul acestei teze sunt compatibile cu versiunea definitivă pe care o susțin în capitolul 3. Pe viitor, plănuiesc să dezvolt mai mult implicațiile pentru dreptatea intergenerațională ale reformei instituționale în conformitate cu principiile neorepublicane. Pentru moment, trebuie să admit că aceasta este o limită a tezei.

Un ultim aspect care ar fi necesitat poate o atenție sporită îl constituie caracterul suficientarismului de teorie justificabilă în mod public – am luat mai degrabă această trăsătură a suficientarismului ca pe o axiomă. O apărare a acestei propoziții ar putea să pornească de la faptul că indivizii, acceptând necesitatea ca viețile lor să fie guvernate de un principiu al dreptății, ar fi mai dispuși să accepte implicațiile unei teorii mai puțin solicitante pentru ei precum suficientarismul. Un alt motiv pentru care suficientarismul poate fi o concepție despre dreptate justificabilă public este pentru că poate duce la ceea ce Rawls numea „stabilitate pentru motivele corecte” (en: *stability for the right reasons*). Aceasta este o „stabilitate adusă de cetățeni care acționează în mod corect în conformitate cu principii care corespund simțului lor al dreptății, pe care l-au dobândit crescând și participând în instituții sociale drepte” (Rawls: 1999, p. 13).

Cu toate că este un tipar distributiv mai puțin solicitant decât egalitarismul, suficientarismul – cel puțin în varianta propusă în această teză – rămâne o concepție despre dreptate care le cere indivizilor să facă mai mult decât fac în mod curent. Astfel, ghidează modul în care trebuie să acționăm și nu este „prea modest din punct de vedere normativ” (Herzog: 2015, p. 959). Clarificarea chestiunii privind cine ar trebui să fie purtătorii de obligații morale într-o societate suficientaristă – ceva ce am încercat să fac în capitolul 5 – a constituit o sarcină prin care încercam să răspund totodată și la observația lui Herzog că „este percepția unei norme sociale, și anume distribuția echitabilă a datoriilor morale, cea care poate contribui la disponibilitatea sau indisponibilitatea indivizilor de a acționa din motive care nu țin doar de interesul propriu” (percepții care pot uneori să prezinte dificultăți pentru realizarea dreptății) (Herzog: 2015, p. 966). Capitalul social poate de asemenea să joace un rol în soluționarea a ceea ce Herzog numește „capcane ale fezabilității”, sau probleme de coordonare rezultate din percepția asupra comportamentului altor indivizi. O provocare interesantă pentru viitoarele mele cercetări o constituie clarificarea modului în care se poate realiza o tranziție de la non-ideal la ideal (poate

chiar în conformitate cu un model de derivare incrementală precum cel menționat de Volacu: 2017). Pentru moment, ce pot spune cu certitudine este că realizarea dreptății intergeneraționale necesită, la nivel teoretic, acceptarea ideii că teoretizarea normativă poate fi reconciliată și integrată cu cercetarea empirică iar, la un nivel practic, adoptarea politicilor publice care ținesc la maximizarea conformării cu principiile dreptății intergeneraționale (o listă non-exhaustivă de astfel de măsuri include adoptarea unui venit minim universal, impunerea unor politici de taxare progresive, sau investiții în stocurile de capital social dintr-o comunitate). Realizarea dreptății intergenerațională devine un proiect mult mai realist dacă deschidem calea spre includerea aspectelor empirice în teoriile normative pe care le dezvoltăm.

Bibliografie

- Acemoglu, Daron and Robinson, James. 2012. *Why nations fail. The origins of power, prosperity and poverty*, Londra: Profile Books
- Adler, Paul și Kwon, Seok-Woo. 2002. "Social capital: prospects for a new concept", *Academy of Management Review* 27, nr.1, pp. 17-40
- Anderson, Elizabeth. 1999. "What is the point of equality?" *Ethics* 109, nr.2, pp. 287-337
- Anderson, Elizabeth. 2010a. "Justifying the capability approach to justice". În *Measuring justice. Primary goods and capabilities*, editat de H. Brighouse și I. Robeyns, 81-101. New York: Cambridge University Press
- Anderson, Elizabeth. 2010b. "The fundamental disagreement between luck egalitarians and relational egalitarians", *Canadian Journal of Philosophy* 40, volumul suplimentar 1, pp. 1-23
- Arneson, Richard. 1989. "Equality and equal opportunity for welfare", *Philosophical Studies* 56, nr.1, pp. 77-93
- Arneson, Richard. 2000a. "Luck egalitarianism and prioritarianism", *Ethics* 110, nr.2, pp. 339-349
- Arneson, Richard. 2000b. "Welfare should be the currency of justice", *Canadian Journal of Philosophy* 30, nr.4, pp. 497-524

- Arneson, Richard. 2002. “Why justice requires transfers to offset income and wealth inequalities”, *Social Philosophy and Policy* 19, nr.1, pp. 187-191
- Arneson, Richard. 2006. “Distributive justice and basic capability equality: good enough is not good enough”, în *Capabilities equality. Basic issues and problems*, editat de Alexander Kaufman, 17-44. New York: Routledge
- Arrhenius, Gustaf și Tännsjö, Torbjörn. 2017. “The repugnant conclusion’, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil la: <https://plato.stanford.edu/entries/repugnant-conclusion/>
- Arrhenius, Gustaf. 1999. “Mutual advantage contractarianism and future generations”, *Theoria* 65, pp. 25-35
- Arrhenius, Gustaf. 2009. “Can the person affecting restriction solve the problems in population ethics?” în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 289-314
- Asheri, David. 1963. “Laws of inheritance, distribution of land and political constitutions in Ancient Greece”, *Historia: Zeitschrift fur Alte Geschichte* 12, nr.1, pp. 1 – 21
- Ashford, Elizabeth. 2018. “Contractualism”, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la <https://plato.stanford.edu/entries/contractualism/>
- Attas, Daniel. 2009. „A transgenerational difference principle”, în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 189 – 218
- Audi, Robert. 2015. “Intuition and its place in ethics”, *Journal of the American Philosophical Association*, pp. 57-77
- Axelrod, Robert. 1984. *The evolution of cooperation*, New York: Basic Books
- Axelsen, David and Nielsen, Lasse. 2015. “Sufficiency as freedom from duress”, *Journal of Political Philosophy* 23, nr.4, pp. 406-426
- Axelsen, David și Nielsen, Lasse. 2017. “Essentially enough: elements of a plausible account of sufficientarianism”, în *What is enough? Sufficiency, justice and health*, editat de Carina Fourie și Anette Rid, Oxford: Oxford University Press, pp. 101-121

- Bagnoli, Carla. "Kantian constructivism and the moral problem". *Philosophia*, online first, DOI: 10.1007/s11406-016-9745-4
- Bagnoli, Carla. 2017. "Constructivism in metaethics". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/constructivism-metaethics/>
- Barry, Brian. 2003. "Sustainability and intergenerational justice", în *Environmental Ethics. An Anthology*, editat de A. Light și H. Rolston III, Malden: Blackwell Publishing, pp. 487-499
- Bartkus, Viva Ona și Davis, James. 2009. "Introduction: the yet undiscovered value of social capital", în *Social Capital. Reaching Out, reaching in*, editat de Viva Ona Bartkus și James Davis, Northampton: Edward Elgar, pp. 1-17
- Beitz, Charles. 1978. *Political Theory and international relations*. New Jersey: Princeton University Press
- Benatar, David. 2012. *Better never to have been: the harm of coming into existence*, New York: Oxford University Press
- Benbaji, Yitzhak. 2005. "The doctrine of sufficiency: a defence", *Utilitas* 17, nr.3, pp. 310-332
- Benbaji, Yitzhak. 2006. "Sufficiency or priority?" *European Journal of Philosophy* 14, nr.3, pp. 327-348
- Blake, Michael. 2001. "Distributive justice, state coercion and autonomy", *Philosophy and Public Affairs* 30, nr.3, pp. 257-296
- Boonin, David. 2008. "How to solve the non-identity problem", *Public Affairs Quarterly* 22, pp. 129-159
- Bowles, Samuel and Gintis, Herbert. 2002. "Social capital and community governance", *The Economic Journal* 112, pp. F419-F436
- Brandstedt, Eric. 2015. "The circumstances of intergenerational justice", *Moral Philosophy & Politics* 2, nr.1, pp. 33-55
- Brassington, Iain. 2019. "On rights of inheritance and bequest". *The Journal of Ethics* 23, nr.1, pp. 119-142

- Brennan, Geoffrey și Hamlin, Alan. 2001. "Republican liberty and resilience", *Monist* 84, nr.1, pp. 45-59
- Brighouse, Harry și Swift, Adam. 2006. "Parents' rights and the value of the family", *Ethics* 117, pp. 80-108
- Brighouse, Harry și Swift, Adam. 2009. "Legitimate parental partiality", *Philosophy & Public Affairs* 37, nr.1, pp. 43-80
- Brighouse, Harry și Swift, Adam. 2014. *Family values*, New Jersey: Princeton University Press
- Brink, David. 1987. "Rawlsian constructivism in moral theory". *Canadian Journal of Philosophy* 17, nr.1, pp. 71-90
- Brink, David. 1989. *Moral realism and the foundations of ethics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Broome, John. 2004. *Weighing Lives*, New York: Oxford University Press
- Brown, Cristopher. 2005. *Aquinas and the ship of Theseus. Solving puzzles about material objects*, Londra: Continuum
- Brun, George. 2013. "Reflective equilibrium without intuitions?" *Ethical Theory and Moral Practice*, online first, doi: 10.1007/s10677-013-9432-5
- Buchanan, Allen. 1990. "Justice as reciprocity versus subject-centered justice", *Philosophy & Public Affairs* 19, nr.3, pp. 227-252
- Buchanan, Allen. 2000. "Rawls' *Law of Peoples*: Rules for a vanished Westphalian world", *Ethics* 110, nr.4, pp. 697-721
- Buchanan, Allen. 2004. *Justice, legitimacy and self-determination. Moral foundations for international law*, New York: Oxford University Press
- Buckley, Michael. n.a. "Political constructivism", *Internet Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://iep.utm.edu/poli-con/>
- Burt, Donald. 1992. "The social structure of competition", în *Structural Holes: the social structure of competition*, Cambridge: Harvard University Press, pp. 8 – 30

- Burt, Ronald. 2009. "Network duality of social capital", în *Social Capital. Reaching Out, Reaching in*, editat de Viva Ona Bartkus and James Davis, Northampton: Edward Elgar, pp. 39-65
- Butt, Daniel. 2007. "On benefiting from injustice". *Canadian Journal of Philosophy* 37, nr.1, pp. 129-152
- Camerer, Colin și Thaler, Richard. 1995. "Anomalies. Ultimatums, dictators and manners", *Journal of Economic Perspectives* 9, nr.2, pp. 209-219
- Caney, Simon. 2020. "Climate justice", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/justice-climate/>
- Carens, Joseph. 1996. "Realistic and idealistic approaches to the ethics of migration", *International Migration Review* 30, nr.1, pp. 156-170
- Carey, Brian. 2020. "Provisional sufficientarianism: distributive feasibility in non-ideal theory", *The Journal of Value Inquiry*, online first, doi: 10.1007/s10790-020-09732-7
- Carter, Michael și Castillo, Marco. 2002. "The economic impacts of altruism, trust and reciprocity: an experimental approach to social capital", *Agricultural & Applied Economics Staff Paper Series*, University of Wisconsin-Madison
- Casal, Paula. 2007. "Why sufficiency is not enough", *Ethics* 117, nr.2, pp. 296-326
- Chor-Tan, Kok. 2008. "A defense of luck egalitarianism", *The Journal of Philosophy* CV, nr. 11, pp. 665-690
- Christoforou, Asimina. 2011. "Social capital across European countries. Individual and aggregate determinants of group membership", *American Journal of Economics and Sociology* 70, nr.3, pp. 699-728
- Cohen, G.A. 1989. "On the currency of egalitarian justice", *Ethics* 99, nr.4, pp. 906-944
- Cohen, G.A. 1990. "Equality of what? On welfare, goods and capabilities", *Louvain Economic Review* 56, nr.3/4, pp. 357-382
- Cohen, G.A. 2003. "Facts and principles", *Philosophy & Public Affairs* 31, nr.3, pp. 211-245
- Cohen, G.A. 2008. *Rescuing justice and equality*. Cambridge: Harvard University Press

- Coleman, James. 1988. "Social capital in the creation of human capital", *American Journal of Sociology* 94, pp. S95-S120
- Coleman, James. 2000. "Social capital in the creation of human capital", în *Social Capital. A multifaceted perspective*, editori Partha Dasgupta și Ismail Serageldin, Washington: World Bank, pp. 13-40
- Copp, David. 2006. "Introduction: metaethics and normative ethics", în *Oxford Handbook of Ethical Theory*, editat de David Copp, New York: Oxford University Press, pp. 3-39
- Cozzolino, Philip. 2011. "Trust, cooperation and equality: a psychological analysis of the formation of social capital", *British Journal of Social Psychology* 50, nr.2, pp. 302 – 320
- Crisp, Roger. 2003. "Equality, priority and compassion", *Ethics* 113, pp. 745-763
- Dagger, Richard. 2006. "Neo-republicanism and the civic economy", *Politics, Philosophy & Economics* 5, nr.2, pp. 151-173
- Daniels, Norman. 1979. "Wide reflective equilibrium and theory acceptance in ethics", *The Journal of Philosophy* 76, nr.5, pp. 256-282
- Daniels, Norman. 1980. "Reflective equilibrium and Archimedean points". *Canadian Journal of Philosophy* 10, pp. 83-103
- Daniels, Norman. 2016. "Reflective equilibrium". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/reflective-equilibrium/>
- De Maagt, Sem. 2014. "In defence of fact-dependency". *Canadian Journal of Philosophy* 44, nos. 3-4, pp. 443-462
- De Maagt, Sem. 2016. "Reflective equilibrium and moral objectivity". *Inquiry*, online first, DOI: 10.1080/0020174x.2016.1175377
- de Shalit, Avner. 1995. *Why posterity matters. Environmental policies and future generations*, Londra și New York: Routledge
- DePaul, Michael. 2006. "Intuitions in moral inquiry", în *Oxford Handbook of Ethical Theory*, editat de David Copp, New York: Oxford University Press, pp. 595-623

- Diekmann, Andreas. 2004. "The power of reciprocity: fairness, reciprocity, and stakes in variants of the dictator game", *Journal of Conflict Resolution* 48, pp. 487-505
- Duff, David. 1993. "Taxing inherited wealth: a philosophical argument". *Canadian Journal of Law and Jurisprudence* VI, nr.1, pp. 3-63
- Dumitru, Adelin și Diaconu, David. 2017. "Can we avoid the tragedy of the commons without social capital? A field study using the IAD framework in the Dragoslavele communal village", *Romanian Journal of Political Science* 17, nr.1, pp. 90-134
- Dumitru, Adelin. 2015. "A satisficing sufficientarian account of global cosmopolitan justice", teză de licență, SNSPA București
- Dumitru, Adelin. 2017. "On the moral irrelevance of a global basic structure: prospects for a satisficing sufficientarian theory of global justice", *Croatian Journal of Philosophy* XVII, nr.50, pp.127 – 158
- Dumitru, Adelin. 2018a. "Adequacy in education and normative school choice", *Studies in Philosophy and Education* 37, nr.2, pp. 123-146
- Dumitru, Adelin. 2018b. "Freedom as non-domination, education and the common avowable interests of pupils: a neo-republican critique of the Romanian educational legislation", *South African Journal of Philosophy* 37, nr.1, pp. 34-52
- Dumitru, Adelin. 2019. "Reparatory justice reconsidered. On its lack of substance and its epistemic function", *Philosophical Forum* 50, nr.1, pp. 59-86
- Dumitru, Adelin. 2020a. "Holocaust Remembrance as reparation for the past: a relational egalitarian approach", in *Holocaust Memoryscapes. Contemporary Memorialisation of the Holocaust in Romania*, edited by Sonia Catrina, Bucharest: Editura Universitară, pp. 308-337
- Dumitru, Adelin. 2020b. "Infinite lifespans, terraforming planets, and intergenerational justice", în curs de apariție în *Balkan Journal of Philosophy* 12, nr.2, , pp. 32-52
- Dworkin, Ronald. 1989. "The original position", în *Reading Rawls. Critical studies on Rawls' A theory of justice*, editat Norman Daniels, New York: Basic Books pp. 16-53

- Dworkin, Ronald. 2002. *Sovereign virtue: the theory and practice of equality*, Cambridge: Harvard University Press
- Ebertz, Roger. 1993. "Is reflective equilibrium a coherentist model?" *Canadian Journal of Philosophy* 23, nr.2, pp. 193-214
- Elster, Jakob. 2011. "How outlandish can imaginary cases be?" *Journal of Applied Philosophy* 28, nr.3, pp. 241-258
- Engel, Cristoph. 2011. "Dictator games: a meta study", *Experimental Economics* 14, pp. 583-610
- Erreygers, Guido. 1997. "Views on inheritance in the history of economic thought", în *Is Inheritance Legitimate? Ethical and Economic aspects of wealth transfers*, editat de Guido Erreygers și Toon Vandeveld, Dordrecht: Springer, pp. 16 – 54
- Estlund, David. 2008. *Democratic authority: a philosophical framework*, Princeton: Princeton University Press
- Estlund, David. 2014. "Utopophobia". *Philosophy & Public Affairs* 42, nr. 2, pp. 113-134
- Fabre, Cecile. 2001. "The choice-based right to bequeath", *Analysis* 61, nr.1, pp. 60-65
- Farrelly, Collin. 2007. "Justice in ideal theory: a refutation", *Political Studies* 55, nr.4, pp. 844-864
- Filk, Ian și Kilpatrick, Sue. 2000. "What is social capital? A study of interaction in a rural community", *Sociologia Ruralis* 40, nr.1, pp. 87 – 110
- Fleuerbaey, Marc. 2002. "Equality of resources revisited", *Ethics* 113, pp. 82-105
- Fleuerbaey, Marc și Tungodden, Bertil. 2010. "The tyranny of non-aggregation versus the tyranny of aggregation in social choices: a real dilemma". *Economic Theory* 44, nr.3, pp. 399-414
- Fourie, Carina. 2017a. "The sufficiency view: a primer" în *What is enough? Sufficiency, justice and health*, editat de Carina Fourie și Annette Rid, 11-29. Oxford: Oxford University Press
- Fourie, Carina. 2017b. "Sufficiency of capabilities, social equality, and two-tiered health-care systems", în *What is enough? Sufficiency, justice and health*, editat de Carina Fourie și Annette Rid, 185-200. Oxford: Oxford University Press

- Frankfurt, Harry. 1987. "Equality as a moral ideal", *Ethics* 98, nr.1, pp. 21-43
- Freeman, Samuel. 2014. "Original position". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/original-position/#veilgn>
- Freiman, Cristopher. 2012. "Why poverty matters most: towards a humanitarian theory of social justice". *Utilitas* 24, pp. 26-40
- Friedman, Marilyn. 2004. *Autonomy, gender, politics*. New York: Oxford University Press
- Frohlich, Norman și Oppenheimer, Joe. 1992. *Choosing justice: an experimental approach to ethical theory*, Berkeley: University of California Press
- Gardiner, Stephen. 2006. "A core precautionary principle", *Journal of Political Philosophy* 14, nr.1, pp. 33-60
- Gardiner, Stephen. 2009. "A contract on future generations?" în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 77 – 118
- Gauthier, David. 1986. *Morals by agreement*, Oxford: Clarendon Press
- Gheaus, Anca. 2016a. "The right to parent and duties concerning future generations", *The Journal of Political Philosophy* 24, nr.4, pp. 487-508
- Gheaus, Anca. 2016b. "The feasibility constraint on the concept of justice", *The Philosophical Quarterly* 63, nr. 252, pp. 445-464
- Gheaus, Anca. 2018. "Hikers in flip-flops: luck egalitarianism, democratic equality and the distribuenda of justice", *Journal of Applied Philosophy* 35, nr.1, pp. 54-69
- Gilbert, Pablo și Lawford-Smith, Holly. 2012. "Political feasibility: a conceptual exploration", *Political Studies* 60, nr.4, pp. 809-825
- Gilbert, Pablo. 2008. "Global justice and poverty relief in nonideal circumstances", *Social Theory and Practice* 34, nr.3, pp. 411-438
- Gilbert, Pablo. 2009. "The feasibility of socioeconomic human rights: a conceptual exploration", *The Philosophical Quarterly* 69, pp. 659-681

- Gluckman, Max. 1967. *The judicial process among the Barotse of Northern Rhodesia*, Manchester: Manchester University Press
- Gosseries, Axel and Meyer, Lukas. 2009. *Intergenerational justice*, New York: Oxford University Press
- Gosseries, Axel. 2004. "Historical emissions and free-riding", *Ethical Perspectives* 11, nr.1, pp. 36-60
- Gosseries, Axel. 2009. „Three models of intergenerational reciprocity”, în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 119 -146
- Gosseries, Axel. 2011. "Sufficientarianism", în *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Taylor and Francis, doi:10.4324/9780415249126-S112-1
- Gosseries, Axel. 2017. "Intergenerational justice, sufficiency, and health", în *What is Enough? Sufficiency, Justice, and Health*, editat de Carina Fourie și Annette Rid, New York: Oxford University Press, pp. 121-144
- Graetz, Michael și Shapiro, Ian. 2006. *Death by a thousand cuts. The fight over taxing inherited wealth*, Princeton: Princeton University Press
- Granovetter, Mark. 1973. "The strength of weak ties", *American Journal of Sociology* 78, pp. 1360-1380
- Granovetter, Mark. 1985. „Economic action and social structure: the problem of embeddedness”, *American Journal of Sociology* 91, nr.3, pp. 481-510
- Guala, Francesco și Mittone, Luigi. 2010. „Paradigmatic experiments: the dictator game”, *The Journal of Socio-Economics* 39, pp.578-584
- Guth, Werner; Schmittberger, Rolf și Schwarze, Bernd. 1982. „An experimental analysis of ultimatum bargaining”, *Journal of Economic Behavior and Organization* 3, pp. 367-388
- Hall, Edward. 2013. "Political realism and fact-sensitivity". *Res Publica* 19, pp. 173-181
- Halliday, Daniel. 2013. "Is inheritance morally distinctive?" *Law and Philosophy* 32, pp. 619-644

- Halliday, Daniel. 2018. *The inheritance of wealth. Justice, equality and the right to bequeath*, Oxford: Oxford University Press
- Hamlin, Alan și Stemplowska, Zofia. 2012. “Theory, ideal theory and the theory of ideals”, *Political Studies Review* 10, pp. 48-62
- Hanser, Matthew. 1990. “Harming future people”, *Philosophy & Public Affairs* 19, pp. 47-70
- Hare, Caspar. 2007. “Voices from another world: must we respect the interests of people who do not, and will never, exist?” *Ethics* 117, nr.3, pp. 498 – 523
- Hare, R.M. 1981. *Moral thinking: its levels, method, and point*, Oxford: Clarendon Press
- Hare, R.M. 1989. “Rawls’ theory of justice”, în *Reading Rawls. Critical studies on Rawls’ A theory of justice*, editat de Norman Daniels, New York: Basic Books, pp. 81-108
- Harman, Elizabeth. 2009. “Harming as causing harm”, în *Harming Future Persons. Ethics, Genetics and the Nonidentity Problem*, editat de Melinda Roberts and David Wasserman, Dordrecht: Springer, pp. 137 – 154
- Hart, H.L.A. 1955. “Are there any natural rights?” *Philosophical Review* 64, pp. 175-191
- Haslett, D. W. 1994. *Capitalism with morality*. Oxford: Clarendon Press
- Haslett, D.W. 1986. “Is inheritance justified?” *Philosophy & Public Affairs* 15, nr.2, pp. 122-155
- Haslett, D.W. 1997. ”Distributive justice and inheritance”, în *Is Inheritance Legitimate? Ethical and Economic aspects of wealth transfers*, editat de Guido Erreygers și Toon Vandeveldel, Dordrecht: Springer, pp. 133-155
- Heath, Joseph. 2013. “The structure of intergenerational cooperation”, *Philosophy & Public Affairs* 41, nr.1, pp. 31-66
- Herlitz, Anders. 2018. “The indispensability of sufficientarianism”, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, online first: 10.1080/13698230.2018.1479817
- Herzog, Lisa. 2015. “Distributive justice, feasibility gridlocks and the harmfulness of economic ideology”, *Ethical Theory and Moral Practice* 18, nr.5, pp. 957-969

- Heyd, David. 2009a. “The intractability of the nonidentity problem”, în *Harming Future Persons. Ethics, Genetics and the Nonidentity Problem*, editat de Melinda Roberts și David Wasserman, Dordrecht: Springer, pp. 3 – 25
- Heyd, David. 2009b. „A value or an obligation? Rawls on justice to future generations”, în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 167 – 188
- Hirose, Iwao. 2017. “Axiological sufficientarianism”, în *What is Enough? Sufficiency, Justice and Health*, editat de Carina Fourie și Annette Rid, New York: Oxford University Press, pp. 51-69
- Hodkinson, Stephen. 1986. “Land tenure and inheritance in classical Sparta”, *The Classical Quarterly* 36, nr.2, pp. 378 – 406
- Hoffman, Elizabeth; McCabe, Kevin și Smith, Vernon. 1996a. „On expectations and the monetary stakes in ultimatum games”, *International Journal of Game Theory* 25, pp. 289-301
- Hoffman, Elizabeth; McCabe, Kevin și Smith, Vernon. 1996b. „Social distance and other-regarding behavior in dictator games”, *The American Economic Review* 86, nr.3, pp. 653-660
- Holtug, Nils. 2007a. “Prioritarianism”, în *Egalitarianism. New essays on the nature and value of equality*, editat de Nils Holtug și Kasper Lippert-Ramussen, New York: Oxford University Press, pp. 125-157
- Holtug, Nils. 2007b. “On giving priority to possible future people”, din *Hommage a Wlodke. Philosophical paper dedicated to Wlodek Rabinowicz*, editat de T. Ronnow-Rasmussen, B. Petersson, J. Josefsson and D. Egonsson
- Huemer, Michael. 2005. *Ethical intuitionism*, Hampshire: Palgrave Macmillan
- Huseby, Robert. 2010. “Sufficiency restated and defended”, *The Journal of Political Philosophy* 18, nr.2, pp. 178-197
- Huseby, Robert. 2012. “Sufficiency and population ethics”, *Ethical Perspectives* 19, nr.2, pp. 187-206

- Huseby, Robert. 2017. "Sufficiency, priority, and aggregation", în *What is enough? Sufficiency, justice and health*, editat de C. Fourie and A. Rid, 69-85. Oxford: Oxford University Press
- Huseby, Robert. 2020. "Sufficiency and the threshold question", *The Journal of Ethics* 24, pp. 207-233
- James, Aaron. 2005. "Constructing justice for existing practice: Rawls and the status quo". *Philosophy & Public Affairs* 33, nr.3, pp. 281-316
- Kahneman, Daniel și Tversky, Amos. 1984. „Choices, values and frames”, *American Psychologist* 39, nr.4, pp. 341-350
- Kavka, Gregory. 1981. "The paradox of future individuals", *Philosophy & Public Affairs* 11, nr.2, pp. 93-112
- Knight, Carl. 2013. "Benefiting from injustice and brute luck". *Social Theory and Practice* 39, nr.4, pp. 581-598
- Konow, James. 2003. „Which is the fairest one of all? A positive analysis of justice theories”, *Journal of Economic Literature* 41, nr.4, pp.1188-1239
- Korsgaard, Christine. 1996. *The sources of normativity*. New York: Cambridge University Press
- Korsgaard, Christine. 2008a. "Realism and constructivism in twentieth-century moral philosophy", în *Essays on practical reason and moral psychology*, New York: Oxford University Press, pp. 302-332
- Korsgaard, Christine. 2008b. *The constitution of agency: essays on practical reason and moral psychology*. Oxford: Oxford University Press
- Kumar, Rahul. 2003. "Who can be wronged?" *Philosophy & Public Affairs* 31, nr.2, pp. 99 – 118
- Kumar, Rahul. 2009. "Wronging future people: a contractualist proposal", în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 251-272
- Kuran, Timur și Sunstein, Cass. 1999. "Availability cascades and risk regulation", *Stanford Law Review* 51, pp. 683-768

- Laborde, Cecile. 2010. "Republicanism and global justice: a sketch", *European Journal of Political Theory* 9, nr.1, pp. 48-69
- Lafaye, Caroline Guibet. 2008. "Ethics of inheritance", *Philosophy Today* 52, nr.1, pp. 25-35
- Lakatos, Imre. 1989. *The methodology of scientific research programmes. Philosophical Papers I*, editat de J. Worrall și G. Currie, New York: Cambridge University Press
- Lamb, Robert. 2013. "The power to bequeath", *Law and Philosophy* 33, pp. 629-654
- Larmore, Charles. 2008. *The autonomy of morality*, Cambridge: Cambridge University Press
- Lenman, James și Shemmer, Yonatan. 2012. "Introduction", în *Constructivism in practical philosophy*, editat de J. Lenman și Y. Shemmer, Oxford: Oxford University Press, pp. 1-18
- Levy, Michael. 1983. "Liberal equality and inherited wealth", *Political Theory* 11, nr.4, pp. 545-564
- Lewandowski, Joseph și Streich, Gregory. 2007. „Democratizing social capital: in pursuit of liberal egalitarianism”, *Journal of Social Philosophy* 38, nr.4, pp. 588 – 604
- Lewicki, Roy și Brinsfield, Chad. 2009. "Trust, distrust and building social capital", în *Social Capital. Reaching Out, Reaching in*, editat de Viva Ona Bartkus și James Davis, Northampton: Edward Elgar, pp. 275-304
- Lin, Nan. 2001. *Social capital. A theory of social structure and action*, Cambridge: Cambridge University Press
- Lippert-Rasmussen, Kasper. 2008. "Against self-ownership: there are no fact-insensitive ownership rights over one's body". *Philosophy and Public Affairs* 36, nr.1, pp. 86-118
- Locke, John. 1988. *Two treatises of Government*, editat de Peter Laslett, Cambridge: Cambridge University Press
- Lovett, Frank. 2001. "Domination", *Monist* 84, nr.1, pp. 98-112
- Lovett, Frank. 2009. "Domination and distributive justice", *The Journal of Politics* 71, nr.3, pp. 817-830

- Mackie, John L. 1977. *Ethics. Inventing right and wrong*. London: Penguin Books
- March, James și Olsen, Johan. 1989. *Rediscovering institutions. The organizational basis of politics*, New York: The Free Press
- Martin, George R.R. 1996. *A game of thrones*, London: Harper Voyager
- Masson, Andre și Pestieau, Pierre. 1997. “Bequests motives and models of inheritance: a survey of the literature”, în *Is Inheritance Legitimate? Ethical and Economic Aspects of Wealth Transfers*, editat de Guido Erreygers și Toon Vandeveld, Dordrecht: Springer, pp. 54-88
- Maynor, John. 2002. *Republicanism in the modern world*, Cambridge: Polity Press
- McCaffery, Edward. 1994. “The political liberal case against the estate tax”, *Philosophy & Public Affairs* 23, nr.4, pp. 281-312
- McCormick, Hugh. 2009. “Intergenerational justice and the non-reciprocity problem”, *Political Studies* 57, pp. 451-458
- McKinnon, Catriona. 2012. *Climate change and future justice: precaution, compensation, and triage*, London și New York: Routledge
- McMahan, Jeff. 1981. “Problems of population theory”, *Ethics* 92, pp. 96-127
- McMahan, Jeff. 1998. “Wrongful Life: Paradoxes in the Morality of Causing People to Exist”, în *Rational Commitment and Social Justice: Essays for Gregory Kavka*, editat de Jules Coleman, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 208–247
- McMahan, Jeff. 2009. “Asymmetries in the morality of causing people to exist”, în *Harming Future Persons. Ethics, Genetics and the Nonidentity Problem*, editat de Melinda Roberts și David Wasserman, Dordrecht: Springer, pp. 49-68
- Meyer, Lukas and Roser, Dominic. 2009. “Enough for the future”, în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 219 – 248
- Meyer, Lukas. 1997. “More than they have a right to: future people and our future oriented projects”, in *Contingent Future Persons. On the Ethics of Deciding who will live, or not, in the future*, editat de Nick Fotion și Jan Heller, Dordrecht: Springer, pp. 137-157

- Meyer, Lukas. 2003. "Past and future: the case for a threshold notion of harm", în *Rights, culture, and the law. Themes from the legal and political philosophy of Joseph Raz*, editat de Lukas Meyer, Stanley Paulson și Thomas Pogge, New York: Oxford University Press, pp. 143-161
- Meyer, Lukas. 2015. "Intergenerational justice", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/justice-intergenerational/>
- Mill, John Stuart. 1976 [1871]. *Principles of political economy*. Fairfield: August M: Kelley Publishers
- Miller, David. 1992. "Distributive justice: what the people think", *Ethics* 102, nr.3, pp. 555-593
- Miller, David. 2007. *National responsibility and global justice*, Oxford: Oxford University Press
- Miller, David. 2008. "Political philosophy for earthlings". In *Political Theory – Methods and Approaches*, editors D. Leopold and M. Stears, Oxford: Oxford University Press, pp. 29-48
- Miller, David. 2013. *Justice for earthlings. Essays in political philosophy*, New York: Cambridge University Press
- Mikula, Gerold. 1980. "On the role of justice in allocation decisions", in *Justice and Social Interaction*, editat de Gerold Mikula, Bern: Hans Huber, pp. 127-166
- Miroiu, Adrian. 1998. *Filosofie fără haine de gală*, București: ALL
- Nahapiet, Janine și Ghoshal, Sumantra. 1998. "Social capital, intellectual capital and the organizational advantage", *Academy of Management Review* 23, nr.2, pp. 242-266
- Nickel, James. 2009. "A defense of welfare rights as human rights", în *Contemporary Debates in Political Philosophy*, editat de Thomas Christiano și John Christman, Malden: Blackwell Publishing, pp. 437-457
- Nielsen, Lasse, și Axelsen, David. 2017. "Capabilitarian sufficiency: capabilities and social justice", *Journal of Human Development and Capabilities* 18, nr.1, pp. 46-59
- Nielsen, Lasse. 2017. "What is wrong with sufficiency?" *Res Publica*, doi: 10.1007/s11158-017-9377-y

- Nielsen, Lasse. 2019. "Sufficiency and satiable values", *Journal of Applied Philosophy*, online first, doi: 10.1111/japp.12364
- Nooteboom, Bart. 2007. "Social capital, institutions and trust". *Review of Social Economy* 65, nr.1, pp. 29-53
- North, Douglass. 1991. "Institutions", *Journal of Economic Perspectives* 5, nr.1, pp. 97-112
- Nozick, Robert. 1974. *Anarchy, state, and utopia*. Oxford: Blackwell Publishing
- Nozick, Robert. 1990. *The examined life*, New York: Simon și Schuster
- Nussbaum, Martha. 2000. *Women and human development*. Cambridge: Cambridge University Press
- Nussbaum, Martha. 2005. "Beyond the social contract: capabilities and global justice", în *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*, editat de Gillian Brock și Harry Brighouse, New York: Cambridge University Press, pp. 196-218
- Nussbaum, Martha. 2006. *Frontiers of justice. Disability, nationality, species membership*, Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press
- O'Neill, Martin. 2007. "Death and taxes: social justice and the politics of inheritance tax", *Renewal: A Journal of Labour Politics* 15, nr.4, pp. 62-71
- O'Neill, Onora. 1996. *Towards justice and virtue*, Cambridge: Harvard University Press
- O'Neill, Onora. 2003. "Constructivism in Rawls and Kant, în *The Cambridge Companion to Rawls*, editat de Samuel Freeman, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 347-468
- Olsson, Erik. 2017. "Coherentist theories of epistemic justification". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/justep-coherence>
- Orr, Shepley, 2005. "Sufficiency of resources and political morality", lucrare prezentată la *Priority in Practice Seminars*, University College London
- Ostrom, Elinor și Ahn, T.K. 2001. "A social science perspective on social capital: social capital and collective action", Workshop in Political Theory and Policy Analysis, lucrare

- prezentată la European Research Conference cu tema “Social capital: interdisciplinary perspectives”, Exeter, September 2001
- Ostrom, Elinor și Ahn, T.K. 2009. “The meaning of social capital and its link to collective action”, în *Handbook of social capital. The troika of sociology, political science and economics*, editat de Gert Tinggaard Svendsen și Gunnar Lind Haase Svendsen, Northampton: Edward Elgar, pp. 17-36
- Ostrom, Elinor. 1994. “Constituting social capital and collective action”, *Journal of Theoretical Politics* 6, nr.4, pp. 527 – 562
- Ostrom, Elinor. 2000. “Social capital: a fad or a fundamental concept?” în *Social Capital. A multifaceted perspective*, editat de Partha Dasgupta și Ismail Serageldin, Washington: World Bank, pp. 172 – 214
- Ostrom, Elinor. 2005. *Understanding institutional diversity*, New Jersey: Princeton University Press
- Ostrom, Elinor. 2009. “What is social capital?” în *Social Capital. Reaching Out, Reaching in*, editat de Viva Ona Bartkus și James Davis, Northampton: Edward Elgar, pp. 17-39
- Page, Edward. 2006. *Climate change, justice and future generations*, Cheltenham: Edward Elgar
- Page, Edward. 2007a. “Fairness on the day after tomorrow: justice, reciprocity and global climate change”, *Political Studies* 55, pp. 225-242
- Page, Edward. 2007b. “Intergenerational justice of what: welfare, resources or capabilities?”, *Environmental Politics* 16, nr.3, pp. 453-469
- Pallikkathayil, Japa. 2016. “Revisiting the interest theory of rights: discussion of *The Morality of Freedom*”, *Jerusalem Review of Legal Studies* 14, pp. 147-157
- Parfit, Derek. 1984. *Reasons and Persons*, Oxford: Clarendon Press
- Parfit, Derek. 1995. “Equality or priority?” Lindley Lecture, University of Kansas
- Parfit, Derek. 2012. “Another defence of the priority view”, *Utilitas* 24, nr.3, pp. 399-440

- Pasotti, Elonara and Rothstein, Bo. 2002. "In the market for ideas: a quest for a unified conceptual approach in political science", APSA, Boston
- Paxton, Pamela. 2002. "Social capital and democracy: an interdependent relationship", *American Sociological Review* 67, pp. 254-277
- Păunescu, Mihai. 2006. *Organizare și câmpuri organizaționale. O analiză instituțională*, Iași: Polirom
- Pedersen, Jorgen și Boyum, Steinar. 2019. "Inheritance and the family", *Journal of Applied Philosophy*, online first, doi:10.1111/japp.12389
- Pedersen, Jorgen. 2018. "Just inheritance taxation". *Philosophy Compass* 13, nr.4, disponibil online, doi: 10.1111/phc3.12491
- Persson, Ingmar. 2009. "Rights and the asymmetry between creating good and bad lives", în *Harming Future Persons. Ethics, Genetics and the Nonidentity Problem*, editat de Melinda Roberts și David Wasserman, Dordrecht: Springer, pp. 29 – 47
- Pettit, Philip. 1997. *Republicanism. A theory of freedom and government*, New York: Oxford University Press
- Pettit, Philip. 2001. *A theory of freedom. From the psychology to the politics of agency*, New York: Oxford University Press
- Pettit, Philip. 2002. "Is criminal justice politically feasible?" *Buffalo Criminal Law Review* 5, nr.2, pp. 427-450
- Pettit, Philip. 2008. "Republican freedom: three axioms, four theorems", în *Republicanism and political theory*, editat de C. Laborde și J. Maynor, Malden: Blackwell Publishing, pp. 102-133
- Pettit, Philip. 2012. *On the people's terms. A republican theory and model of democracy*, New York: Cambridge University Press
- Phelan, William. 2012. "What is *sui generis* about the European Union? Costly international cooperation in a self-contained regime", *International Studies Review* 14, nr.3, pp. 367-385

- Piketty, Thomas. 2014. *Capital in the twenty-first century*, translated by Arthur Goldhammer, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press
- Pogge, Thomas. 1994. "An egalitarian law of peoples". *Philosophy & Public Affairs* 23, nr.3, pp. 195-224
- Pogge, Thomas. 2008a. "Cohen to the rescue!" *Ratio XXI*, nr. 4, pp. 454-475
- Pogge, Thomas. 2008b. "Access to medicines". *Public Health Ethics* 1, nr. 2, pp. 73-82
- Popper, Karl. 1947. *The Open Society and Its Enemies: the Spell of Plato*. Londra: George Routledge & Sons
- Porter, Thomas. 2011. "Prioritarianism and the levelling down objection", *Ethical Theory and Moral Practice* 14, pp. 197-206
- Portes, Alejandro și Landolt, Patricia. 2000. "Social capital: promise and pitfalls of its role in development", *Journal of Latin American Studies* 32, pp. 529-547
- Portes, Alejandro. 1998. "Social capital: its origins and applications in modern sociology", *Annual Review of Sociology* 24, nr.1, pp. 1-24
- Posner, Eric și Weisbach, David. 2010. *Climate change justice*, New Jersey: Princeton University Press
- Price, Richard. 1948 [1757]. *A review of the principal questions in morals, particularly those reflecting the origin of our ideas of virtue, its nature, relation to the deity, obligation, subject matter and sanctions*, editat de D. Raphael, Oxford: Clarendon Press
- Putnam, Robert. 1993. "The prosperous community. Social capital and public life", *American Prospect* 13, pp. 35-42
- Putnam, Robert. 2000. *Bowling alone. The collapse and revival of American community*, New York: Simon & Schuster
- Putnam, Robert; Leonardi, Robert și Nonetti, Raffaella. 1993. *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*, New Jersey: Princeton University Press

- Quine, W.V. 1981. *Theories and things*, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press
- Quong, Jonathan. 2004. "The rights of unreasonable citizens". *The Journal of Political Philosophy* 12, nr.3, pp. 314-335
- Raikka, Juha. 1998. "The feasibility condition in political theory", *The Journal of Political Philosophy* 6, nr.1, pp. 27-40
- Ram-Tiktin, E. 2017. "Basic human functional capabilities as the currency of sufficientarian distribution in health care", în *What is enough? Sufficiency, justice and health*, editat de Carina Fourie și Annette Rid, Oxford: Oxford University Press, pp. 144-164
- Rasmussen, K.L. 2001. "Egalitarianism, option luck and responsibility". *Ethics* 111(3): 548-579. doi:10.1086/233526
- Rattan, Gurpreet. 2001. "Prospects for a contemporary republicanism", *Monist* 84, nr.1, pp. 113-130
- Rawls, John. 1971. *A theory of justice*, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press
- Rawls, John. 1980. "Kantian constructivism in moral theory". *The Journal of Philosophy* 77, nr.9, pp. 515-572
- Rawls, John. 1985. "Justice as fairness: political not metaphysical". *Philosophy & Public Affairs* 14, nr.3, pp. 223-251
- Rawls, John. 1993. *Political liberalism*, New York: Columbia University Press
- Rawls, John. 1999. *Law of peoples*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press
- Rawls, John. 2011. *Justice as fairness. A restatement*, edited by Erin Kelley, Cambridge: Harvard University Press
- Raz, Joseph. 1982. "The claims of reflective equilibrium". *Inquiry* 25, nr.3, pp. 307-330
- Raz, Joseph. 1988. *The morality of freedom*, Oxford: Oxford University Press

- Rendall, Matthew. 2011. "Non-identity, sufficiency and exploitation", *The Journal of Political Philosophy* 19, nr.2, pp. 229-247
- Rignano, Eugenio 1924. *The social significance of the inheritance tax*. New York: Alfred Knopf & Co.
- Roberts, Melinda și Wasserman, David. 2009. "Harming future persons: introduction", în *Harming Future Persons. Ethics, Genetics and the Nonidentity Problem*, editat de Melinda Roberts și David Wasserman, Dordrecht: Springer, pp. XIII – XXXVIII
- Roberts, Melinda. 2019. "The non-identity problem", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/nonidentity-problem/#ActWronWithMakiThinWorsForAnyExisFutuPersImpeWron>
- Robeyns, Ingrid. 2000. "An unworkable idea or a promising alternative? The capability approach re-examined", *Center for Economic Studies* discussion paper
- Robeyns, Ingrid. 2003. "Sen's capability approach and gender inequality: selecting relevant capabilities", *Feminist Economics* 9, nr.2, pp. 61-92
- Robeyns, Ingrid. 2017. "Having too much", în *NOMOS LVI: Wealth. Yearbook of the American Society for Political and Legal Philosophy*, editat de J. Knight și M. Schwartzberg, New York: New York University Press
- Robeyns, Ingrid. 2019. "What, if anything, is wrong with extreme wealth?" *Journal of Human Development and Capabilities* 20, nr.3, pp. 251-266
- Ronzoni, M. and Valentini, L. 2008. "On the meta-ethical status of constructivism: reflections on G.A. Cohen's *Facts and Principles*". *Politics, Philosophy and Economics* 7, nr.4, pp. 403-422
- Ross, W.D. 1930. *The right and the good*. Oxford: Oxford University Press
- Rossi, Enzo și Sleat, Matt. 2014. "Realism in Normative Political Theory", *Philosophy Compass* 9/10, pp. 689-701
- Rossi, Enzo. "Facts, principles, and (Real) politics". *Ethical Theory and Moral Practice* 19, 2016, pp. 505 – 520

- Rothbard, Murray. 1973. *For a new liberty. The libertarian manifesto*. New York: Collier Books
- Sandefur, Rebecca and Laumann, Edward. 1998. "A paradigm for social capital", *Rationality and Society* 10, nr.4, pp. 481 – 501
- Sangiovanni, Andrea. 2007. "Global justice, reciprocity, and the state", *Philosophy & Public Affairs* 35, nr.1, pp. 3-39
- Scanlon, Thomas. 1975. "Preference and urgency". *Journal of Philosophy* 72: 655-669. doi:10.2307/2024630
- Scanlon, Thomas. 1998. *What we owe to each other*. Cambridge: Harvard University Press
- Scanlon, Thomas. 2012. "The appeal and limits of constructivism", în *Constructivism in practical philosophy*, editat de J. Lenman și Y. Shemmer, Oxford: Oxford University Press, pp. 226-243
- Scanlon, Thomas. 2014. *Being realistic about reasons*. Oxford: Oxford University Press
- Schuppert, Fabian. 2015. "Non-domination, non-alienation and social equality: towards a republican understanding of equality", *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 18, nr.4, pp. 440-455
- Schuster, Ran. 2016. "Rights gone wrong: a case against wrongful life", *William & Mary Law Review* 57, nr.6, pp. 2329-2367
- Searle, John. 1995. *The construction of social reality*, New York: Free Press
- Searle, John. 2006. "Social ontology: some basic principles", *Papers* 80, pp. 51-71
- Searle, John. 2010. *Making the social world. The structure of human civilization*, Oxford: Oxford University Press
- Segall, Shlomi. 2016. "What is the point of sufficiency?" *Journal of Applied Philosophy* 33, nr.1, pp. 36-55.
- Sen, Amartya. 1979. "Equality of what?" *The Tanner Lecture on Human Values*, presented at Stanford University

- Sen, Amartya. 1985. "Well-being, agency and freedom. The Dewey Lectures 1984", *The Journal of Philosophy* 82, nr.4, pp. 169-221
- Sen, Amartya. 1992. *Inequality re-examined*, New York: Oxford University Press
- Sen, Amartya. 2006. "What do we want from a theory of justice?" *The Journal of Philosophy* 103, nr. 5, pp. 215-238
- Sen, Amartya. 2009. *The idea of justice*, Cambridge: Harvard University Press
- Serageldin, Ismail și Grootaert, Christiaan. 2000. "Defining social capital: an integrating view", în *Social Capital. A multifaceted perspective*, editat de Partha Dasgupta și Ismail Serageldin, Washington: World Bank, pp. 40 – 59
- Shapiro, Gary. 1975. "Effect of expectations of future interaction on reward allocation in dyads: equity or equality", *Journal of Personality and Social Psychology* 31, pp. 873-880
- Sher, George. 1979. "Compensation and transworld personal identity", *Monist* 62, pp. 378-391
- Sher, George. 1981. "Ancient wrongs and modern rights", *Philosophy & Public Affairs* 33, pp. 181-201
- Shields, Liam. 2012. "The prospects for sufficientarianism", *Utilitas* 24, nr.1, pp. 101-117
- Shields, Liam. 2015. "From Rawlsian autonomy to sufficient opportunity in education", *Politics, Philosophy & Economics* 14, nr.1, pp. 53-66
- Shields, Liam. 2016. *Just enough: sufficiency as a demand of justice*, Edinburgh: Edinburgh University Press
- Shiffrin, Sheana. 1999. "Wrongful Life, Procreative Responsibility, and the Significance of Harm", *Legal Theory*, 5, pp. 117–148
- Shivakoti, Ganesh și Ostrom, Elinor. 2001. *Improving irrigation governance and management in Nepal*, Oakland: ICS Press
- Sidgwick, Henry. 1962. *The Methods of Ethics*. Londra: Palgrave Macmillan, 7th edition
- Skinner, Quentin. 1997. *Liberty before liberalism*, New York: Cambridge University Press

- Smith, M. 1977. "Rawls and intuitionism". *Canadian Journal of Philosophy* 7, supplement 1, pp. 163-178
- Smuts, Aaron. 2013. "To be or never to have been: anti-natalism and a life worth living", *Ethical Theory and Moral Practice* 17, nr.4, pp. 711-729
- Spinner-Halev, Jeff. 2012. *Enduring injustice*, Cambridge: Cambridge University Press
- Steiner, Hillel. 1994. *An essay on rights*. Cambridge: Blackwell Publishers
- Stemplowska, Zofia. 2008. "What's ideal about ideal theory?" *Social Theory and Practice* 34, nr.3, pp. 319-340
- Stracke, Elmar. 2016. "Thresholds in sufficientarianism", teză de licență, Universitat Bayreuth
- Street, Sharon. 2010. "What is constructivism in ethics and metaethics?" *Philosophy Compass* 5, nr.5, pp. 363-384
- Sunstein, Cass. 1988. "Beyond the republican revival", *Yale Law Journal* 97, nr.8, pp. 1539 - 1590
- Sunstein, Cass. 2002. "The law of group polarization", *Journal of Political Philosophy* 10, nr.2, pp. 175-195
- Swift, Adam. 2008. "The value of philosophy in non-ideal circumstances", *Social Theory and Practice* 34, nr.3, pp. 363-387
- Tan, Kok-Chor. 2008. "A defense of luck egalitarianism". *The Journal of Philosophy* CV, nr.11, pp. 665-690
- Temkin, Larry. 2003. "Egalitarianism defended", *Ethics* 113, nr.4, pp. 764-782
- Thompson, Janna. 2009. "Identity and obligation in a transgenerational polity", în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 25-49
- Timmer, Dick. 2019. "Defending the democratic argument for limitarianism: a reply to Volacu and Dumitru", *Philosophia* 47, pp. 1331-1339
- Timmons, Mark. 1987. "Foundationalism and the structure of ethical justification". *Ethics* 97, nr.3, pp. 595-609

- Timmons, Mark. 1990. "On the epistemic status of considered moral judgments". *Southern Journal of Philosophy* 29, supplement 1, pp. 97-129
- Tocqueville, Alexis de. 2010 [1835-1840]. *Democracy in America*, ediție critică de Eduardo Nolla și tradusă de James Schleifer, Indianapolis: Liberty Fund
- Tremmel, Joerg Chet. 2009. *A theory of intergenerational justice*, London: Earthscan
- Tremmel, Joerg Chet. 2018. "Fact-insensitive thought experiments in climate ethics – exemplified by Parfit's non-identity problem", în *The Routledge Handbook of Climate Justice*, editat de Tahsen Jafry, Londra: Routledge, pp. 42-56
- Tullock, Gordon. 1971. "Inheritance justified", *The Journal of Law and Economics* 14, nr. 2, pp. 465-474
- Tversky, Amos și Kahneman, Daniel. 1973. "Availability: a heuristic for judging frequency and probability", *Cognitive Psychology* 5, nr.2, pp. 207-232
- Tversky, Amos și Kahneman, Daniel. 1981. "The framing of decisions and the psychology of choice", *Science* 211, pp. 453-458
- Vallentyne, Peter. 2002. "Brute luck, option luck and equality of initial opportunities", *Ethics* 112, pp. 529-557
- Van Deth, Jan and Zmerli, Sonja. 2009. "Introduction: civicness, equality and democracy – a "dark side" of social capital?" *American Behavioral Scientist* 53, nr.5, pp. 631-639
- Vandamme, Pierre. 2017. "Why not more equality? Sufficiency and inequalities above the threshold", *Law, Ethics and Philosophy*. doi: 10.31009/LEAP.2017.V5.11
- Vandavelde, Toon. 1997. "Inheritance taxation, equal opportunities and the desire of immortality", în *Is Inheritance legitimate? Ethical and economic aspects of wealth transfers*, editat de Guido Erreygers și Toon Vandavelde, Dordrecht: Springer, pp. 1-16
- Volacu, Alexandru și Dumitru, Adelin. 2019. "Assessing non-intrinsic limitarianism", *Philosophia* 47, nr.1, pp. 249-264

- Volacu, Alexandru. 2016. "An incrementalist approach to political philosophy. The case of heterogenous rationality assumptions in theories of distributive justice", teză de doctorat, SNSPA București
- Volacu, Alexandru. 2017. "Bridging ideal and non-ideal theory", *Political Studies*, online first, doi: 10.1177/0032321717730297
- Volacu, Alexandru. 2018. "Normele de echitate în economia comportamentală", în *Economia și psihologia deciziei. Introducere în economia comportamentală*, Iași: Institutul European, pp. 307-329
- Warnock, G.J. 1967. *Contemporary moral philosophy*. London: Macmillan and Co. Ltd.
- Watkins, David. 2015. "Institutionalizing freedom as non-domination: democracy and the role of the state", *Polity* 47, nr.4, pp. 508-534
- Weinar, Leif. 2020. "Rights", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://plato.stanford.edu/entries/rights/#FuncRighWillTheoInteTheo>
- Wellman, Barry și Wortley, Scot. 1990. "Different strokes from different folks: community ties and social support", *American Journal of Sociology* 96, nr.3, pp. 558-588
- White, Stuart. 2003. *The Civic minimum: on the rights and obligations of economic citizenship*, Oxford: Oxford University Press
- White, Stuart. 2008. "What (if anything) is wrong with inheritance tax?" *The Political Quarterly* 79, nr.2, pp. 162 – 172
- White, Stuart. 2018. "Moral objections to inheritance tax", în *Taxation. Philosophical Perspectives*, editat de Martin O'Neill și Shepley Orr, Oxford: Oxford University Press", pp. 167 – 185
- Widerquist, Karl. 2010. "How the sufficiency minimum becomes a social maximum", *Utilitas* 22, nr.4, pp. 474-480
- Wolf, Clark. 2009. "Intergenerational justice, human needs, and climate policy", în *Intergenerational justice*, editat de Axel Gosseries și Lukas Meyer, New York: Oxford University Press, pp. 347 – 376

- Woodward, James. 1986. "The non-identity problem", *Ethics* 96, pp. 804-831
- Woolcock, Michael. 1998. "Social capital and economic development: toward a theoretical synthesis and policy framework", *Theory and Society* 27, nr.2, pp. 151-208
- Woollard, Fiona. 2012. "Have we solved the non-identity problem?" *Ethical Theory and Moral Practice* 15, pp. 677 – 690
- Young, Iris Marion. 2006. "Taking the basic structure seriously", *Perspectives on Politics* 4, nr.1, pp. 91-7
- Audi, Robert. 2004. *The good in the right. A theory of intuition and intrinsic value*, New Jersey: Princeton University Press
- Young, James. 2018. "The coherence theory of truth". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, disponibil online la: <https://stanford.library.sydney.edu.au/entries/truth-coherence/>
- Zwarthoed, Danielle. 2018. "Autonomy-based reasons for limitarianism", *Ethical Theory and Moral Practice* 21, nr.5, pp. 1181-1204